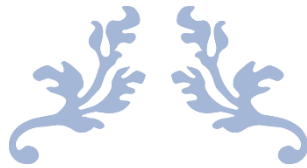

CADRUL DE REFERINȚĂ ÎN EDUCAȚIE ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTUL EXTRAȘCOLAR



MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

PROIECT

CHIȘINĂU, 2026

CUPRINS

INTRODUCERE	4
1. Fundamentare conceptuală	5
1.1.	5
1.2. Glosar.....	6
1.3. Scopul și destinația documentului.....	8
1.4. Viziunea și misiunea <i>Cadrului de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova (CREÎE)</i>	9
1.5. Sistemul de valori.....	10
1.6. Sistemul de competențe.....	12
1.7. Profilul de dezvoltare a beneficiarului și absolventului educației și învățământului extrașcolar.....	14
1.8. Finalitățile educației și învățământului extrașcolar.....	17
2. Cadrul conceptual al educației și învățământului extrașcolar	19
2.1. Definiții și concepte de referință.....	20
2.2. Structura și funcțiile sistemului (sub-sistemului) educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova.....	21
2.3. Rolul educației și învățământului extrașcolar în contextul dezvoltării copilului și tânărului.....	23
3. Cadrul curricular al educației și învățământului extrașcolar	24
3.1. Curriculumul pentru educația și învățământul extrașcolar ca parte integrantă a Curriculumului Național.....	25
3.2. Competențele generale și specifice în domeniile Arte, Sport, STEM, Turism și Agrement.....	29
3.3. Tipologia documentelor curriculare.....	30
4. Managementul educației și învățământului extrașcolar	32
4.1. Cadrul general de management instituțional.....	35
4.2. Roluri, competențe și responsabilități în educație și învățământul extrașcolar.....	36
4.3. Managementul calității și asigurarea standardelor în educația extrașcolară.....	38

4.4. Standarde ale educației/învățământul extrașcolar. Legătura dintre standarde și finalități.....	39
5. Inovație curriculară și resurse educaționale contemporane	42
5.1. Principiile învățării în educație și învățământul extrașcolar.....	43
5.2. Mediul educațional și organizarea procesului educațional în învățământul extrașcolar.....	44
5.3. Evaluarea rezultatelor învățării: cadrul metodologic și instrumentar.....	45
6. Implementarea Cadrului de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova	49
6.1. Mecanisme de implementare la nivel instituțional, local și național.....	49
6.2. Temele cross-curriculare în educație și învățământul extrașcolar.....	50
6.3. Planul-cadru de învățământ extrașcolar artistic complementar.....	51
6.4. Aspecte manageriale ale implementării și dezvoltării instituționale.....	52
6.5. Monitorizarea, evaluarea și raportarea implementării CREÎE.....	54
6.6. Rolul CREÎE în coordonarea, sprijinirea și monitorizarea implementării.....	54
Resurse bibliografice	59
Anexe	60

INTRODUCERE

În contextul transformărilor profunde pe care sistemul educațional le traversează în ultima perioadă, educația și învățământul extrașcolar capătă o importanță strategică sporită, fiind recunoscută drept principalul factor al dezvoltării durabile și al progresului social. Direcțiile strategice de dezvoltare urmăresc modernizarea sistemului extrașcolar prin asigurarea calității și crearea unui mediu educațional incluziv și durabil.

Educația și învățământul extrașcolar se conturează astăzi ca un domeniu strategic al formării continue, al inovării pedagogice și al participării civice, având un rol esențial în dezvoltarea competențelor-cheie, a valorilor democratice și a creativității tinerilor. Într-un context marcat de transformări educaționale, sociale și tehnologice accelerate, aceste forme de educație răspund nevoii de adaptare a sistemului educațional la cerințele societății contemporane.

În vederea realizării acestor obiective, se impune actualizarea și armonizarea cadrului de politici educaționale, a standardelor, programelor și metodologiilor, precum și alinierea acestora la tendințele europene, la Cadrul de Referință al Curriculumului Național (CRCN) și la Cadrul European al Competențelor pentru Învățarea pe Tot Parcursul Vieții. Această abordare integrată permite implementarea unor măsuri concrete, precum elaborarea și aplicarea standardelor de calitate pentru educația extrașcolară, integrarea competențelor digitale, civice, ecologice și antreprenoriale în programele educaționale, precum și consolidarea mecanismelor de evaluare a rezultatelor învățării nonformale.

În acest cadru conceptual, educația și învățământul extrașcolar se orientează către dezvoltarea integrală a ființei umane, prin cultivarea valorilor morale, estetice, civice și interculturale. Prin urmare, noua paradigmă educațională promovează o abordare centrată pe elev, în care educația extrașcolară:

- recunoaște personalitatea ca valoare supremă, respectând unicitatea și irepetabilitatea fiecărui copil și tânăr;
- promovează egalitatea de șanse, autodeterminarea și autorealizarea prin activități adaptate nevoilor și intereselor individuale;
- încurajează participarea activă, voluntară și responsabilă la viața comunitară și culturală;
- armonizează interesele personale cu cele sociale, contribuind la dezvoltarea unei societăți bazate pe cunoaștere, cooperare și respect reciproc.

Revizuirea Cadrului de referință al educației și învățământului extrașcolar reprezintă un demers strategic determinat de evoluțiile sociale, culturale și educaționale, precum și de necesitatea alinierii la politicile educaționale naționale și internaționale. Documentul actualizat oferă repere clare pentru modernizarea educației extrașcolare, susținerea inovării pedagogice, consolidarea echității și asigurarea calității proceselor educaționale, în acord cu cerințele dezvoltării copiilor și tinerilor în secolul XXI.

Prin urmare, în contextul evoluției continue a sistemului educațional din Republica Moldova, noua versiune a Cadrului de Referință al Educației și Învățământului Extrașcolar (CREÎE) se prezintă ca un instrument esențial pentru alinierea la standardele și politicile educaționale actuale. Această revizuire are ca scop să răspundă provocărilor contemporane și să reflecte nevoile diverse ale elevilor, părinților și comunității în ansamblu.

1.2. Glosar

Absolvent - persoană care a parcurs un program de educație și învățământ extrașcolar și a dobândit competențe transferabile, relevante pentru dezvoltarea personală, socială, culturală și profesională, recunoscute prin evaluare formativă și/sau certificare specifică.

Beneficiar al educației extrașcolare – copilul, elevul sau tânărul care participă la activități extrașcolare cu scop de dezvoltare personală, socială și civică.

Beneficiarul educației și învățământului extrașcolar este copilul/tânărul care participă la activități educative nonformale organizate în afara sistemului curricular obligatoriu, în vederea dezvoltării competențelor, aptitudinilor, intereselor și integrării sociale.

Competențele extrașcolare reprezintă ansamblul de cunoștințe, abilități, atitudini și valori formate în mediul nonformal, în complementaritate cu educația formală. Ele includ competențe transversale (sociale, civice, digitale, antreprenoriale, media, de dezvoltare durabilă) și competențe specifice domeniilor artistice, tehnico-științifice, sportive sau culturale.

Curriculum extrașcolar - totalitatea documentelor, programelor, activităților și resurselor educaționale destinate procesului de învățare nonformală și complementară educației formale. Curriculumul extrașcolar are un caracter deschis, adaptabil și centrat pe nevoile și interesele beneficiarilor. El include planificarea strategică a activităților extrașcolare, obiectivele formative, domeniile de activitate (artistic, științific, tehnologic, sportiv, intercultural etc.), precum și criteriile de evaluare a progresului educativ. Curriculumul extrașcolar se bazează pe voluntariatul și parteneriatul educațional, pe principiile educației pe tot parcursul vieții, învățării active, interdisciplinară.

Certificat de competențe artistice este un document educațional oficial, eliberat de Școli de arte (muzică, teatru, arte plastice, dans), care atestă competențele artistice, dobândite de elev în urma parcurgerii unui program de învățământ extrașcolar artistic complementar. Certificatul confirmă nivelul de formare atins de elev în domeniul artistic studiat și reflectă rezultatele învățării realizate prin activități de creație, interpretare și expresie artistică, în concordanță cu curriculumul instituțional și cu standardele educaționale naționale. Acesta contribuie la recunoașterea parcursului educațional artistic, sprijină continuitatea formării elevului și poate fi utilizat pentru orientare educațională, admitere sau evaluarea competențelor artistice în contexte educaționale ulterioare, fără a substitui diplomele de studii.

Educația extrașcolară - parte componentă a sistemului educațional național și a educației nonformale, având ca scop formarea și dezvoltarea competențelor-cheie prin activități educative, culturale, artistice, sportive și științifice, desfășurate în contexte nonformale și informale. Educația extrașcolară contribuie la dezvoltarea personalității prin formarea gândirii critice, a creativității, a spiritului civic și antreprenorial, oferind condiții de afirmare a aptitudinilor și intereselor copiilor și tinerilor. Aceasta se desfășoară în instituții specializate (centre de creație, palate, cluburi, școli sportive, centre comunitare), precum și prin programe, proiecte, parteneriate și inițiative locale.

Educația nonformală - ansamblul acțiunilor instructive proiectate și realizate într-un cadru instituționalizat extrașcolar, constituit ca o punte între cunoștințele asimilate în cadrul învățământului formal și cunoștințele acumulate în contextul educației informale, adaptat intereselor participanților și orientat spre formarea competențelor de viață prin metode participative, experiențiale și practice.

Educația nonformală este o activitate voluntară de învățare și nu conduce în mod automat la certificarea competențelor dobândite (Codul Educației).

Instituție de învățământ extrașcolar - instituții publice și/sau private (centre, școli de arte (muzică, teatru, arte plastice, dans), palate și case de creație, școli de sport, tabere de odihnă, centre sportive de pregătire a loturilor naționale etc.), care realizează activități extrașcolare sub formă de activități educative specifice, desfășurate în grup și/sau individual, sub îndrumarea cadrelor didactice cu pregătire specială, în colaborare cu familia, unități socioculturale, mass-media, organizații de copii și tineret.

Învățământ extrașcolar - subsistem instituționalizat al învățământului național care organizează, coordonează și oferă programe educaționale nonformale reglementate de MEC, prin activități orientate spre dezvoltarea vocației, a talentelor, a competențelor artistice, sportive și științifice, în acord cu principiile curriculumului național și cu noile educații. Învățământul extrașcolar promovează educația pe tot parcursul vieții, valorifică potențialul creativ al tinerilor și contribuie la formarea cetățeanului activ, responsabil și solidar.

Învățământ artistic – componentă a sistemului național de educație, care cuprinde toate nivelurile de învățământ și asigură formarea, dezvoltarea și perfecționarea rezultatelor învățării specifice domeniului artistic printr-o diversitate de programe implementate în toate tipurile de instituții, combinând activitățile practice, teoretice și de creație;

Învățământ artistic specializat – învățământ destinat persoanelor cu aptitudini deosebite în domeniul artelor, organizat în cadrul instituțiilor specializate de învățământ în baza programelor de studii aprofundate, conform domeniilor de profil, în scopul formării și dezvoltării competențelor artistice de înaltă performanță și al asigurării continuității unui parcurs profesional;

Învățământ extrașcolar artistic complementar – învățământ destinat copiilor cu aptitudini și interes pentru studiul în domeniul artelor, având funcția de a extinde și a completa învățământul formal, care oferă oportunități de dezvoltare a abilităților și a potențialului creativ și posibilitatea de profesionalizare în vederea încadrării ulterioare în instituțiile specializate de profil;

Managementul educației și învățământului extrașcolar reprezintă un ansamblu de activități de proiectare, organizare, implementare, monitorizare, evaluare și dezvoltare strategică a programelor educaționale nonformale desfășurate în instituțiile extrașcolare, în complementaritate cu educația formală. Acest tip de management se sprijină pe principii precum orientarea spre competențe, participarea activă, flexibilitatea, inovația, parteneriatul educațional, precum și pe asigurarea calității și eficienței procesului educațional.

Managementul calității în educația extrașcolară reprezintă un ansamblu de procese, instrumente și mecanisme instituționale orientate spre asigurarea relevanței, eficienței și coerenței activităților educative, în acord cu finalitățile stabilite în CREÎE și cu misiunea subsistemului educațional.

Mediul de învățare în educația și învățământul extrașcolar reprezintă ansamblul condițiilor fizice, psihosociale, pedagogice, digitale și culturale care susțin procesul de formare și dezvoltare a copilului și tânărului. Acesta se caracterizează prin flexibilitate, deschidere, interactivitate și orientare spre nevoile, interesele și potențialul individual al beneficiarilor.

Noile educații sunt direcții transversale și prioritare definite în documentele curriculare de generație nouă ale MEC. Ele răspund transformărilor economice, sociale, tehnologice și culturale

actuale. Domeniile integrate în CREÎE sunt: educația pentru dezvoltare durabilă, educația pentru egalitate și incluziune, educația pentru sănătate și wellbeing, educația pentru media, educația digitală și pentru AI, educația financiară, antreprenorială și inovare, educația pentru pace, cetățenie și valori.

Managementul instituțional extrașcolar este definit ca un ansamblu de procese prin care resursele instituției (umane, materiale, financiare, informaționale și metodologice) sunt coordonate în vederea realizării finalităților educaționale specifice educației nonformale.

Resursele educaționale în educația și învățământul extrașcolar reprezintă un ansamblu integrat de mijloace pedagogice, didactice, digitale și comunitare, care asigură realizarea funcțiilor educației și învățământului extrașcolar EÎE: *de dezvoltare personală, orientare și socializare, educativă complementară, informare și documentare, recreere și gestionare a timpului liber, menținere a copiilor și tinerilor în educație, integrare cu familia și comunitatea.*

1.3. Scopul și destinația documentului

Cadrului de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova (în continuare - CREÎE) are drept scop dezvoltarea și implementarea unui sistem educațional extrașcolar coerent și eficient, care să sprijine formarea unei generații active, responsabile și inovatoare, capabile să răspundă provocărilor secolului XXI. Documentul stabilește direcțiile strategice, principiile și valorile fundamentale care ghidează evoluția educației extrașcolare, în concordanță cu politicile educaționale naționale și europene. În vederea realizării idealului educațional, consolidării conștiinței și identității naționale, promovării valorilor general-umane și susținerii aspirațiilor de integrare europeană ale societății, prin asigurarea coerenței conceptuale și funcționale dintre educația formală, nonformală și informală, oferă repere clare pentru proiectarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea programelor educaționale extrașcolare.

Prin abordarea sa științifică, axiologică, metodologică și managerială, CREÎE urmărește transformarea educației extrașcolare într-un pilon al educației incluzive, inovatoare și durabile.

CREÎE constituie un document de bază, care reflectă concepte, modele, strategii și mecanisme de dezvoltare a educației extrașcolare, aliniate politicilor educaționale naționale și standardelor internaționale. Acesta promovează un sistem educațional centrat pe dezvoltarea competențelor esențiale pentru viață, adaptat strategiilor educaționale ale Ministerului Educației și Cercetării, precum și principiilor Busolei 2030, asigurând un cadru educațional incluziv, echitabil și sustenabil.

Documentul reglementează formele și metodele de elaborare și aplicare a curriculumului extrașcolar, precum și managementul specific, în funcție de profilurile și formele organizaționale ale instituțiilor extrașcolare, contribuind astfel la modernizarea viziunii și practicilor educației extrașcolare, la corelarea acestora cu procesele de integrare europeană și cu principiile educației pe tot parcursul vieții, îndeplinind o funcție esențială de orientare strategică și reglare a întregului sistem.

CREÎE este destinat *factorilor de decizie, autorităților publice locale, managerilor instituțiilor extrașcolare, cadrelor didactice, precum și partenerilor educaționali* care contribuie la planificarea și implementarea politicilor educaționale. Documentul stabilește bazele conceptuale, valorice și metodologice ale dezvoltării domeniului extrașcolar în Republica Moldova, prin definirea următoarelor elemente-cheie:

- valorile și principiile directoare ale educației extrașcolare, centrate pe bunăstarea și dezvoltarea personală a copiilor și tinerilor, asigurarea accesului echitabil la oportunități educaționale, respectarea demnității umane, participarea activă la procesul educativ, colaborarea, deschiderea interculturală și asumarea responsabilității față de comunitate;
- rolul și finalitatea educației și învățământului extrașcolar în cadrul educației pe tot parcursul vieții, ca spațiu educațional complementar învățământului formal, orientat spre formarea integrală a personalității, valorificarea talentelor și intereselor individuale și consolidarea relației dintre școală, familie și comunitate;
- profilul beneficiarului educației extrașcolare, conturat prin competențe-cheie și competențe transversale dezvoltate progresiv, în funcție de vârstă, ritm de învățare, interese și nevoi educaționale specifice, în acord cu documentele curriculare și reperle naționale de calitate;
- ariile de dezvoltare vizate prin educația extrașcolară, care includ dimensiunea cognitivă, socio-emoțională, creativă, fizică, civică și morală, realizate în contexte de învățare nonformală și informală, flexibile, deschise și adaptate diversității copiilor și tinerilor;
- orientările pedagogice și metodologice care stau la baza activității cadrelor didactice și a personalului educațional: focalizare pe beneficiar, diferențiere și personalizare, învățare experiențială, activități bazate pe proiecte, explorare și cooperare, dialog educațional, valorizarea experiențelor de viață și corelarea educației formale cu cea nonformală;
- standardele de calitate și mecanismele de asigurare și monitorizare a proceselor educaționale extrașcolare, care vizează eficiența intervențiilor educative, accesibilitatea serviciilor, incluziunea socială și impactul asupra dezvoltării competențelor beneficiarilor;
- reperle pentru proiectarea ofertelor educaționale și a resurselor didactice, menite să asigure coerența și continuitatea parcursului educațional al copilului și tânărului, precum și corelarea acestuia cu nivelurile de învățământ și cu cerințele societății contemporane;
- direcțiile de consolidare instituțională și de dezvoltare profesională, orientate spre susținerea cadrelor didactice, a managerilor educaționali și a altor actori implicați, prin formare continuă, schimb de bune practici și dezvoltarea culturii calității în educația extrașcolară;
- evaluarea calității educației extrașcolare, axată pe analiza efectelor activităților educative asupra dezvoltării personale și sociale a copiilor și tinerilor, pe gradul de incluziune și echitate, precum și pe relevanța culturală și comunitară a procesului educațional.

1.4. Viziunea și misiunea Cadrului de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova (CREÎE)

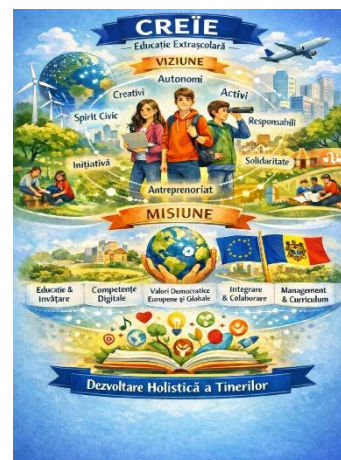
Viziune

CREÎE constă în dezvoltarea și proiectarea educației extrașcolare ca instrument educațional esențial, cu rol strategic în formarea unei generații de tineri autonomi, activi, creativi și responsabili. Aceștia sunt concepuți ca fiind capabili să se implice conștient și eficient în viața comunităților din care fac parte și să răspundă adecvat provocărilor unei societăți aflate într-un proces continuu de globalizare și digitalizare. Prin valorificarea sistematică a potențialului educativ al activităților extrașcolare, CREÎE susține dezvoltarea unei personalități echilibrate, caracterizate prin spirit civic, inițiativă, solidaritate și atitudine antreprenorială. Educația extrașcolară este astfel orientată spre

autodezvoltare continuă și participare activă în viața socială, economică și culturală, contribuind la formarea unor cetățeni adaptați realităților contemporane și viitoare.

Această viziune se fundamentează pe filosofia umanistă a educației, conform căreia personalitatea umană reprezintă temelia societății, iar procesul educațional constituie mijlocul prin care fiecare individ își valorifică potențialul intelectual, creativ și civic.

Astfel, viziunea educației extrașcolare din Republica Moldova se aliniaza valorilor educației europene moderne — incluziune, echitate, diversitate culturală, învățare pe tot parcursul vieții și dezvoltare durabilă — orientându-se spre formarea cetățeanului activ și conștient de rolul său în societate.



Misiune

Misiunea CREÎE este de a orienta organizatoric, pedagogic și metodologic sistemul de educație și învățământ extrașcolar, asigurând complementaritatea acestuia cu educația formală și integrarea coerentă a noilor educații prioritare.

În acest sens, cadrul urmărește formarea unei personalități autonome, responsabile, creative și participative, cu competențe digitale dezvoltate și cu sensibilitate față de valorile democratice, europene și globale. Misiunea documentului include, de asemenea, conceptualizarea și reglementarea normativă a educației și învățământului extrașcolar, integrarea holistică a diferitelor forme educaționale, dezvoltarea metodologiei curriculare și consolidarea managementului educației extrașcolare, în vederea susținerii dezvoltării integrale a personalității elevului.

1.5. Sistemul de valori

Sistemul de valori al educației extrașcolare reprezintă fundamentul axiologic al educației extrașcolare și exprimă principiile care orientează întregul demers educațional pentru formarea armonioasă a personalității elevului, completând educația formală prin dezvoltarea liberă a intereselor, aptitudinilor și valorilor individuale. Valorile promovate prin CREÎE derivă din Constituția Republicii Moldova, din Codul educației, din istoria și identitatea culturală națională, precum și din valorile consacrate la nivel european și global, inclusiv cele specificate în Busola de învățare 2030, CRCN (2025), selectate în baza următoarelor caracteristici: *Generalitatea* - trăinicia valorilor care, de-a lungul timpului, și-au demonstrat importanța pentru educarea tinerei generații în Republica Moldova; *Relevanța* - semnificația raportată la sistemul de valori stipulat în Constituția Republicii Moldova, Codul educației, Busola de învățare 2030; *Valabilitatea* - raportată la idealul educațional și la cerințele societății, cu accent pe valorile care sunt și vor fi prețuite și acceptate de societate; *Volumul* - raportat la prioritățile strategice ale sistemului educațional, la finalitățile educaționale specificate în Codul educației. *Gradualitatea* - raportată la semnificația pentru profilul de formare al absolventului/absolventei; *Polaritatea* - raportată la puterea de atenuare, reducere a impactului nonvalorilor.

Acesta promovează creativitatea, responsabilitatea, spiritul de inițiativă și cooperarea, oferind contexte de învățare experiențială în care elevul devine participant activ la propria sa dezvoltare. Educația extrașcolară susține valori precum respectul pentru diversitate, solidaritatea, autonomia și implicarea civică, contribuind la integrarea socială și la construirea unei identități echilibrate. Prin activități culturale, sportive, artistice și științifice, sistemul valoric al educației extrașcolare consolidează încrederea în sine și motivația pentru învățare pe tot parcursul vieții. Valorile sunt structurate pe *patru dimensiuni complementare* – personală, socială, națională și general-umană – care împreună definesc profilul moral și civic al beneficiarului educației extrașcolare, după cum urmează:

1. Dimensiunea personală

Această dimensiune vizează *formarea conștiinței de sine* și a identității individuale prin cultivarea valorilor care susțin autonomia, demnitatea și responsabilitatea personală.

Valorile personale fundamentale includ:

- 1.1. *Demnitatea* – conștiința valorii proprii și respectul față de sine și de ceilalți;
- 1.2. *Integritatea* – consecvența între gândire, cuvânt și acțiune, ca expresie a onestității și moralității;
- 1.3. *Libertatea* – dreptul și capacitatea de a gândi și acționa independent, în limitele respectului reciproc;
- 1.4. *Perseverența* – forța de a depăși dificultățile și de a urmări cu tenacitate atingerea scopurilor personale.

Prin educația extrașcolară, aceste valori se cultivă în contexte practice, prin activități ce încurajează autonomia decizională, inițiativa personală, gândirea critică și autoevaluarea constructivă.

2. Dimensiunea socială

Aceasta exprimă relația dintre individ și comunitate, având ca scop dezvoltarea spiritului de cooperare, respect și solidaritate în societate.

Valorile sociale esențiale sunt:

- 2.1. *Solidaritatea* – capacitatea de a acționa împreună în sprijinul altora, în spiritul empatiei și al cooperării;
- 2.2. *Respectul* – atitudinea de recunoaștere a drepturilor și demnității fiecărei persoane;
- 2.3. *Toleranța* – acceptarea diferențelor de opinie, credință, cultură și condiție socială;
- 2.4. *Echitatea* – promovarea justiției sociale, a egalității de șanse și a incluziunii.

Prin activități de grup, proiecte comunitare, voluntariat și educație civică, educația extrașcolară devine un cadru de formare a comportamentelor prosociale și a competențelor de cetățenie activă.

3. Dimensiunea națională

Această dimensiune are rolul de a întări identitatea culturală și apartenența națională prin cunoașterea și respectarea patrimoniului istoric, lingvistic și spiritual al Republicii Moldova. Valorile naționale promovate includ:

- 3.1. Respectul pentru tradițiile și patrimoniul cultural – înțelegerea și valorizarea moștenirii culturale a poporului;
- 3.2. Dragostea de țară – atașamentul față de valorile naționale și simbolurile statului;
- 3.3. Responsabilitatea civică – implicarea activă în viața comunității și în consolidarea democrației;

3.4. Identitatea culturală – recunoașterea și asumarea specificului național în contextul diversității globale.

Educația extrașcolară contribuie la formarea conștiinței naționale prin activități culturale, artistice, istorice și interculturale, în care elevii explorează și valorifică tradițiile proprii și pe cele ale altor culturi.

4. Dimensiunea general-umană

Această dimensiune reflectă valorile universale care depășesc granițele naționale, contribuind la construirea unei societăți globale pașnice, solidare și durabile.

Valorile general-umane principale sunt:

- 4.1. Cooperarea – colaborarea între indivizi și națiuni în spiritul păcii și al progresului comun;
- 4.2. Pacea – promovarea dialogului, a nonviolentei și a rezolvării pașnice a conflictelor;
- 4.3. Sustenabilitatea – responsabilitatea față de mediu, resurse și generațiile viitoare;
- 4.4. Demnitatea umană și drepturile omului – recunoașterea valorii inalienabile a fiecărei ființe umane.

Promovarea valorilor fundamentale în educația și învățământul extrașcolară se aliniază cu principalele documente și recomandări internaționale care stabilesc standarde pentru drepturile copiilor, incluziune, dezvoltare durabilă, competențe civice și sociale. În context extrașcolară, aceste repere susțin formarea holistică a copiilor și tinerilor, prin activități nonformale și recreative.

1.6. Sistemul de competențe

Educația și învățământul extrașcolară contribuie semnificativ la dezvoltarea competențelor-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții, reprezentând o componentă integrantă a Curriculumului Național. Prin specificul său nonformal, interdisciplinar și experiențial, educația extrașcolară oferă contexte reale de învățare care stimulează autonomia, creativitatea, gândirea critică, spiritul de inițiativă și cooperarea.

Documentul Busola învățării 2030 (OECD) promovează dezvoltarea competențelor esențiale și transformatoare pentru o societate în schimbare, prin cultivarea gândirii critice, comunicării, civismului activ și digitalizării, dar și a proactivismului și responsabilității în luarea deciziilor. Aceste competențe se valorifică în contexte reale de învățare, precum proiecte, experimente și activități comunitare, formând cetățeni capabili să genereze valoare și să gestioneze dileme complexe. În paralel, cadrul european pentru competențe în materie de durabilitate dezvoltă gândirea sistemică, empatia ecologică și acțiunea colaborativă, iar cadrul pentru competența digitală asigură utilizarea critică, sigură și etică a tehnologiilor digitale. Cadrul privind inteligența artificială completează acest tablou, pregătind elevii să înțeleagă tehnologiile emergente și să acționeze responsabil în era digitală, formând astfel cetățeni conștienți, adaptabili și implicați.

Competențele-cheie vor fi cele propuse în recomandările Consiliului Uniunii Europene și statuate în Codul educației. Competențele-cheie reprezintă elementele centrale ale dezvoltării curriculare și se formează pe întreg parcursul educațional, fiind consolidate prin activitățile educației extrașcolare. Conform *Codului educației al Republicii Moldova*, competențele-cheie formate și dezvoltate în învățământul general sunt următoarele:

1. Competențe de comunicare în limba română – capacitatea de a înțelege, exprima și interpreta mesaje oral și în scris, în contexte personale, sociale și profesionale;
2. Competențe de comunicare în limba maternă și de multilingvism – abilitatea de a utiliza mai multe limbi în mod flexibil, respectând diversitatea culturală și lingvistică;
3. Competențe în matematică, științe, tehnologie și inginerie (STEM) – aplicarea gândirii logice, analitice și creative în rezolvarea problemelor și în înțelegerea lumii naturale;
4. Competențe digitale – utilizarea critică, sigură și creativă a tehnologiilor digitale, inclusiv siguranța pe internet și securitatea cibernetică;
5. Competențe personale, sociale și de a învăța să înveți – capacitatea de autocunoaștere, autoreglare emoțională, colaborare, reflecție și adaptare continuă;
6. Competențe civice, juridice și de protejare a mediului – participarea activă la viața democratică, respectul pentru lege, drepturile omului și mediul înconjurător;
7. Competențe antreprenoriale – inițiativa, planificarea, asumarea riscurilor și transformarea ideilor în acțiune cu valoare economică sau socială;
8. Competențe de sensibilizare și expresie culturală – exprimarea prin mijloace artistice, înțelegerea diversității culturale și valorizarea patrimoniului național și universal.

Abilități precum gândirea critică, rezolvarea problemelor, negocierea, creativitatea, abilitățile analitice și interculturale sunt incluse în ansamblul competențelor-cheie.

Noile competențe reprezintă o extindere a competențelor-cheie și vor include competențele recomandate în: Cadrul de referință al competențelor pentru cultură democratică în Busola învățării 2030, Cadrul european de competențe în materie de durabilitate, Cadrul european pentru competența digitală a cetățenilor și Competențele UNESCO în domeniul inteligenței artificiale. Pentru a răspunde cerințelor lumii contemporane, competențele-cheie sunt extinse, aprofundate și interconectate, integrându-se în sistemul de competențe al Curriculumului Național, al Cadrului de referință al educației extrașcolare și al Cadrului Național de Calificare, în conformitate cu documentele europene și internaționale, precum *Cadrul de referință al competențelor pentru cultura democratică* (Consiliul Europei).

Modelul propune patru categorii de competențe interdependente:

1. Cunoștințe și înțelegere critică – privind sinele, societatea și cultura;
2. Abilități – de comunicare, cooperare, gândire critică și rezolvare pașnică a conflictelor;
3. Valori – precum demnitatea umană, libertatea, justiția și diversitatea;
4. Atitudini – deschidere, empatie, respect și responsabilitate civică.

Aceste competențe facilitează formarea unui cetățean democratic, tolerant și activ implicat în viața comunității.

Competențele-cheie cu caracter transversal se aplică într-o varietate de contexte și într-o multitudine de combinații, se interconectează și se întrepătrund astfel, încât elementele componente ale unora dintre competențe sprijină dezvoltarea elementelor altor competențe. Corelarea competențelor-cheie cu domeniile, finalitățile și activitățile educației extrașcolare asigură coerența și relevanța procesului nonformal, facilitând dezvoltarea competențelor necesare integrării sociale, personale și profesionale a beneficiarilor. Aceasta se realizează prin activități extrașcolare diversificate, adaptate intereselor și nevoilor elevilor, așa cum sunt prezentate în Tabelul din *Anexa 1*.

Această corelare permite ca rezultatele educației extrașcolare să fie recunoscute ca parte integrantă a procesului de formare prevăzut de CRCN (2025), valorificând potențialul nonformal în atingerea finalităților educației generale. Astfel, integrarea competențelor-cheie în activitățile educației extrașcolare asigură relevanța, coerența și eficiența procesului educațional nonformal, contribuind la formarea unor tineri capabili să se dezvolte armonios pe plan personal, social și profesional.

1.7. Profilul de dezvoltare a beneficiarului și absolventului educației și învățământului extrașcolar

Profilul de dezvoltare al beneficiarului și al absolventului educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova reflectă nevoia de a răspunde provocărilor globale din perspectivele socială, economică, ecologică și tehnologică. Prin încurajarea gândirii critice, creativității, inovației, dezvoltării durabile și formării unei cetățenii responsabile, absolventul/beneficiarul va fi pregătit să își construiască un viitor sustenabil și să devină un membru activ al comunității locale și globale. Astfel, pentru a crea profilul absolventului /beneficiarului educației și învățământului extrașcolar, ne vom axa pe principiile fundamentale și pe competențele esențiale pentru viitor. Prin urmare, profilul se va concentra pe formarea unui individ pregătit să răspundă provocărilor globale și să contribuie la dezvoltarea unei societăți echitabile, inovatoare și sustenabile.

Absolventul educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova este conceput ca un tânăr complet și competent, pregătit să facă față provocărilor globale în plan social, economic, ecologic și tehnologic. Prin dezvoltarea gândirii critice, a creativității și a spiritului inovativ, precum și prin promovarea cetățeniei responsabile și a dezvoltării durabile, absolventul dobândește competențele necesare pentru a-și construi un viitor sustenabil și a se implica activ în comunitatea locală și globală. Profilul absolventului se fundamentează pe principii și competențe esențiale pentru secolul XXI, orientându-se spre formarea unui individ capabil să contribuie la o societate echitabilă, inovativă și durabilă.

În cazul absolvenților școlilor de artă (muzică, teatru, arte vizuale și dans), profilul evidențiază o personalitate creativă, expresivă și echilibrată, aptă să valorifice competențele artistice dobândite, să aprecieze patrimoniul cultural și să participe activ la viața culturală a comunității. Tabelul de mai jos ilustrează structura profilului absolventului, cu accent pe competențe, valori și obiective educaționale ale învățământului extrașcolar.

a) *Profilul absolventului școlilor de artă (muzică, teatru, artă plastică și dans)* reflectă o personalitate creativă, expresivă și echilibrată, capabilă să valorifice competențele artistice dobândite în contexte educaționale, culturale și sociale, să aprecieze patrimoniul artistic și să participe activ la viața culturală a comunității.

Astfel, Profilul absolventului Școlii de Arte (muzică, teatru și dans) reflectă finalitatea unei educații artistice extrașcolare centrate pe dezvoltarea armonioasă a personalității și pe formarea competențelor necesare integrării active în viața culturală și socială. Acest profil este construit în acord cu competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții promovate la nivel european de

Consiliul Uniunii Europene și cu idealul educațional prevăzut în Codul educației al Republicii Moldova, care vizează formarea unei personalități autonome, creative și responsabile.

Absolventul Școlii de Arte este o persoană creativă, expresivă și echilibrată, capabilă să utilizeze limbajele artistice pentru exprimarea ideilor, emoțiilor și valorilor personale. Prin studiul muzicii, teatrului și dansului, acesta dobândește competențe artistice și tehnice solide, manifestând sensibilitate estetică, disciplină, rigoare și măiestrie interpretativă. El receptează, înțelege și apreciază diversitatea creațiilor artistice din patrimoniul național și universal, își dezvoltă gustul estetic și contribuie la promovarea valorilor culturale.

Formarea artistică stimulează creativitatea, imaginația și gândirea critică, oferindu-i absolventului capacitatea de a crea, improviza și experimenta soluții artistice originale. Prin experiențele interpretative și performative, acesta își dezvoltă încrederea în sine, capacitatea de autocunoaștere și abilitatea de a exterioriza trăiri și emoții într-o manieră autentică și expresivă.

Absolventul demonstrează competențe personale și sociale esențiale: comunică expresiv și empatic, colaborează eficient în ansambluri și proiecte artistice, gestionează emoțiile în situații de performanță și manifestă responsabilitate, perseverență și autodisciplină. Participarea la spectacole, concerte, festivaluri și proiecte culturale îi dezvoltă spiritul de echipă, respectul reciproc și capacitatea de adaptare la contexte diverse.

Educația artistică contribuie la formarea unei identități culturale solide și la deschiderea față de diversitatea culturală. Absolventul își cunoaște și valorizează rădăcinile culturale, respectă patrimoniul artistic și utilizează arta ca mijloc de dialog intercultural și coeziune socială. În același timp, el manifestă spirit civic și implicare comunitară, contribuind prin activități artistice la dezvoltarea culturală a comunității.

În contextul societății contemporane, absolventul este adaptabil și deschis schimbării, utilizează tehnologiile digitale pentru documentare, creație și promovare artistică și manifestă inițiativă și spirit antreprenorial în organizarea și valorificarea proiectelor artistice. El este capabil să transfere competențele dobândite în parcursul său educațional și profesional, explorând oportunități vocaționale și dezvoltându-și propriul traseu artistic.

Totodată, absolventul este un învățăcel permanent: își autoevaluează performanțele, valorifică feedbackul, își asumă autoformarea și recunoaște rolul artei în dezvoltarea personală și în calitatea vieții. Empatic, responsabil și atent la nevoile celor din jur, el manifestă respect pentru diversitatea experiențelor umane și contribuie la construirea unei societăți democratice și incluzive.

În ansamblu, profilul absolventului Școlii de Arte conturează un individ creativ, autonom și angajat cultural, capabil să folosească arta ca mijloc de expresie, comunicare și transformare socială, contribuind activ la promovarea valorilor estetice și la dezvoltarea unei societăți armonioase și culturale.

b) *Profilul beneficiarului* educației și învățământului extrașcolar este elevul, copilul sau tânărul care participă voluntar la activități educative, culturale, științifice, artistice, tehnico-aplicative sau sportive, desfășurate în cadrul centrelor de creație, cluburi, alte activități extrașcolare în contexte nonformale. El reprezintă centrul procesului educațional, fiind recunoscut ca subiect activ al propriei dezvoltări, implicat în explorare, creație, cooperare și reflecție, reflectate în Tabelul 1.2.

Tabelul 1.2. Profilul beneficiarului centrelor de creație, cluburi, alte activități extrașcolare

Nr. crt.	Componenta profilului	Descriere
1.	<p><i>Viziune generală asupra profilului beneficiarului în educația extrașcolară contribuie la formarea unei personalități:</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - autonomă și capabilă să ia decizii responsabile; - curioasă și explorativă; - creativă, exprimând idei și emoții prin artă și activități diverse; - cooperantă și empatică; - responsabilă civic și moral; - reziliență și perseverență; - angajată în învățarea pe tot parcursul vieții.
<p>Beneficiarul devine un cetățean informat, echilibrat, solidar și conștient de rolul său în societate.</p>		
2.	<p><i>Dimensiunile profilului de formare - profilul se construiește pe dimensiuni complementare, corelate cu competențele și valorile promovate de cadrul de referință:</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - dimensiunea personală: vizează autocunoașterea, dezvoltarea personalității și autoreglarea emoțională. Beneficiarul recunoaște punctele forte, își gestionează emoțiile și își stabilește obiective de creștere personală. - dimensiunea cognitivă: vizează dobândirea, analiza și aplicarea cunoștințelor în situații noi. Educația extrașcolară stimulează gândirea critică, curiozitatea științifică și învățarea prin cercetare, proiect și descoperire. - dimensiunea socială și civică: vizează abilitățile de colaborare, comunicare și participare comunitară. Beneficiarul dezvoltă empatia, spiritul civic, respectul față de diversitate și implicarea activă în viața publică. - dimensiunea cultural-artistică: reflectă capacitatea de exprimare creativă și sensibilitate estetică. Beneficiarul cultivă respect pentru tradiții, artă și patrimoniu, dar și deschiderea către inovație culturală și dialog intercultural. - dimensiunea tehnologică și digitală: vizează abilitatea de a utiliza responsabil și creativ tehnologiile moderne pentru învățare, comunicare și creație. Beneficiarul respectă principiile de securitate și etică în mediul digital. - dimensiunea ecologică și antreprenorială: promovează atitudinea responsabilă față de mediu, resurse și comunitate, precum și spiritul de inițiativă. Beneficiarul identifică soluții sustenabile, valorifică oportunități și contribuie la schimbarea pozitivă.
3.	<p><i>Rezultatele formării beneficiarului - la finalul parcursului educațional extrașcolar, beneficiarul:</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - deține competențe-cheie transferabile; - este motivat pentru învățarea continuă; - manifestă respect pentru diversitate, drepturile omului și mediu; - demonstrează gândire critică, spirit de echipă și creativitate; - are conștiința apartenenței culturale și civice, implicându-se activ în comunitate.

Astfel, deși atât profilul absolventului învățământului extrașcolar, cât și cel al beneficiarului centrelor de creație vizează dezvoltarea personalității, diferența esențială constă în obiectivele și contextul formativ. Absolventul învățământului extrașcolar dobândește competențe integrate, transversale și adaptate cerințelor sociale, culturale și profesionale, consolidând abilități de autonomie, responsabilitate, cooperare și gândire critică, esențiale pentru participarea activă în societate.

În schimb, beneficiarul centrelor de creație se concentrează asupra dezvoltării explorative și expresive, stimulând creativitatea, inițiativa și competențele artistice sau tehnico-aplicative, într-un cadru experiențial și nonformal, care încurajează învățarea prin practică și colaborare. Această diferențiere evidențiază complementaritatea celor două dimensiuni ale educației extrașcolare, între formarea competențelor generale pentru viață și dezvoltarea talentelor și abilităților specifice.

Profilul de formare al absolventului/absolventei se adresează totodată diversilor actori educaționali (cadre didactice, elevi, părinți/tutori), instituțiilor de învățământ și comunității în ansamblu, și anume:

- Elevii folosesc profilul pentru: stabilirea obiectivelor pentru propria învățare și dezvoltare personală ca un ghid; reflectarea asupra propriei învățări și asupra rezultatelor învățării, fiind sprijiniți în luarea celor mai bune decizii pentru atingerea obiectivelor stabilite;
- Părinții/tutorii folosesc profilul pentru: inițierea unor discuții constructive și echilibrate cu copiii lor și cu actorii educaționali referitoare la învățare, la parcursul lor școlar și profesional; identificarea nevoilor copiilor și orientarea eforturilor acestora pentru valorificarea potențialului lor de dezvoltare; sprijinirea inițiativelor și a proiectelor personale ale copiilor în contexte variate, nonformale și informale.

1.8. Finalitățile educației și învățământului extrașcolar

Finalitățile educației și învățământului extrașcolar reprezintă orientările strategice ce definesc direcția, sensul și rezultatele așteptate ale proceselor educaționale nonformale și informale adresate copiilor. Din perspectiva paradigmatelor contemporane, finalitățile educației extrașcolare se vor alinia la: centrarea pe competențe, incluziune, durabilitate, digitalizare și dezvoltare holistică.

De asemenea, directiva finalităților reflectă o viziune modernă și holistică, în care copilul este plasat în centrul dezvoltării educaționale, contribuind la formarea unei generații creative, competente, responsabile și pregătite pentru viitor, capabilă să se adapteze unei societăți în continuă schimbare.

Potrivit strategiilor educaționale naționale și orientărilor din *Busola Învățării 2030 (OECD)*, se urmărește:

1. *dezvoltarea competențelor-cheie pentru viață*, prin cultivarea autonomiei, creativității, gândirii critice, colaborării și rezilienței, în vederea pregătirii copiilor pentru participarea activă în societatea contemporană;
2. *asigurarea egalității de șanse și incluziunii educaționale*, prin garantarea accesului tuturor copiilor la oportunități educaționale diversificate, relevante și adaptate nevoilor individuale;
3. *promovarea dezvoltării personale și a orientării vocaționale*, prin identificarea, stimularea și valorificarea potențialului artistic, sportiv, tehnico-științific și socio-cultural al fiecărui copil;

4. *consolidarea culturii civice și a responsabilității sociale*, prin formarea unei atitudini active, etice și solidare, în spiritul valorilor democratice și al participării comunitare;

5. *dezvoltarea competențelor digitale și a culturii informaționale*, prin utilizarea conștientă, creativă și sigură a tehnologiilor, în acord cu transformarea digitală a educației;

6. *susținerea sănătății, bunăstării și echilibrului emoțional*, prin activități care favorizează dezvoltarea armonioasă, autocunoașterea și un stil de viață sănătos.

Finalitățile educației și învățământului extrașcolar definesc direcțiile strategice și rezultatele urmărite ale proceselor educaționale nonformale și informale destinate copiilor, în concordanță cu transformările societății contemporane și cu cerințele dezvoltării durabile. În cadrul paradigmatelor educaționale actuale, acestea se fundamentează pe centrarea pe competențe, incluziune, digitalizare, echitate și dezvoltare holistică.

Educația extrașcolară promovează formarea competențelor-cheie pentru viață, stimulând autonomia, creativitatea, gândirea critică, colaborarea și reziliența, necesare participării active și responsabile în societatea contemporană. În același timp, aceasta asigură egalitatea de șanse prin facilitarea accesului tuturor copiilor la experiențe educaționale diversificate, relevante și adaptate nevoilor individuale, contribuind la incluziunea socială și la reducerea disparităților educaționale.

În concordanță cu orientările promovate de OECD Learning Compass 2030, educația extrașcolară sprijină dezvoltarea personală și orientarea vocațională prin identificarea și valorificarea potențialului artistic, sportiv, tehnico-științific și socio-cultural al fiecărui copil. Aceasta contribuie la consolidarea culturii civice și a responsabilității sociale, formând atitudini etice, participative și solidare, în spiritul valorilor democratice și al implicării comunitare.

De asemenea, educația extrașcolară susține dezvoltarea competențelor digitale și a culturii informaționale, promovând utilizarea conștientă, creativă și sigură a tehnologiilor în contexte educaționale și culturale. Totodată, activitățile desfășurate contribuie la menținerea sănătății, bunăstării și echilibrului emoțional, favorizând autocunoașterea, exprimarea emoțiilor și adoptarea unui stil de viață sănătos.

În contextul Republica Moldova, educația extrașcolară, inclusiv cea artistică, urmărește dezvoltarea integrală a personalității copilului prin valorificarea potențialului creativ și cultural, în acord cu idealul educațional național. Educația artistică nonformală cultivă sensibilitatea estetică, expresivitatea și capacitatea de colaborare, contribuind la formarea unei identități culturale solide și la aprecierea patrimoniului artistic național și universal.

Prin experiențe artistice și socio-culturale diverse, copiii își dezvoltă încrederea în sine, autonomia și capacitatea de adaptare la schimbările unei societăți dinamice și digitalizate. Activitățile extrașcolare sprijină incluziunea educațională și valorizarea identității personale și culturale, oferind oportunități egale de afirmare și participare.

Totodată, aceste finalități vizează orientarea vocațională și dezvoltarea talentelor, facilitând descoperirea aptitudinilor individuale și corelarea acestora cu cerințele mediului socio-economic și cultural. Activitățile educaționale contribuie la formarea responsabilității civice și la implicarea comunitară, promovând respectul pentru diversitate culturală și dialog intercultural.

În ansamblu, educația și învățământul extrașcolar contribuie la formarea unei personalități autonome, creative și responsabile, capabile să învețe pe tot parcursul vieții, să utilizeze cultura și arta ca resurse de dezvoltare personală și socială și să participe activ la viața culturală și democratică a societății.

2. CADRUL CONCEPTUAL AL EDUCAȚIEI ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI EXTRAȘCOLAR

Cadrul conceptual al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova se fundamentează pe principiile, finalitățile și direcțiile de dezvoltare stabilite prin *Codul educației al Republicii Moldova* (nr. 152/2014), precum și pe orientările strategice ale *Strategiei de dezvoltare a educației pentru anii 2030*, ale *Strategiei naționale pentru protecția copilului*, ale *Cadrului Național al Calificărilor*, precum și pe recomandările organismelor internaționale precum *UNESCO*, *UNICEF*, *Consiliul European* și *OECD*.

În acest context, educația extrașcolară este recunoscută ca un subsistem esențial al educației generale, contribuind la formarea holistică a copilului prin extinderea oportunităților de învățare dincolo de curriculumul formal. Acest cadru conceptual urmărește să clarifice și să definească direcțiile teoretice și metodologice ale educației extrașcolare, în concordanță cu schimbările sociale, culturale, economice și tehnologice actuale. El pleacă de la premisa că dezvoltarea personalității copilului se realizează nu doar prin instruirea formală, ci și printr-o gamă largă de experiențe educaționale nonformale și informale, care contribuie la consolidarea competențelor pentru viață, la orientarea vocațională și la afirmarea identității personale.

Educația și învățământul extrașcolar trebuie să devină accesibil tuturor copiilor și tinerilor, indiferent de mediul social, cultural sau economic. Accentul se pune pe echitate, participare și integrare socială prin obiective specifice ca:

- dezvoltarea programelor pentru copii din medii defavorizate sau zone rurale;
- crearea mecanismelor de sprijin pentru elevii cu dizabilități;
- parteneriate cu ONG-uri, autorități locale și centre comunitare pentru incluziune educațională.

Educația și învățământul extrașcolar este o responsabilitate comună a școlii, familiei, comunității și sectorului privat. Prin cooperare se asigură integrarea educației în viața reală și comunitară, creând contexte autentice de învățare prin obiective specifice ca: consolidarea relațiilor dintre instituțiile extrașcolare și cele formale; dezvoltarea parteneriatelor public-private și internaționale; implicarea comunităților locale și a părinților în activitățile educaționale.

Educația și învățământul extrașcolar are un rol major în formarea spiritului inovator și antreprenorial, oferind tinerilor oportunități de a transforma ideile în acțiuni și proiecte cu impact social prin obiective specifice ca: susținerea programelor de educație antreprenorială și civică; promovarea competițiilor, festivalurilor și proiectelor creative; valorificarea inițiativelor tinerilor în dezvoltarea locală.

Educația și învățământul extrașcolar contribuie la formarea unei culturi a responsabilității, cooperării și echilibrului. Prin activități interdisciplinare, copiii și tinerii învață să adopte comportamente ecologice, etice și participative prin obiective specifice ca: implementarea principiilor *Green Comp* și ale educației pentru sustenabilitate; promovarea valorilor democrației, echității și diversității culturale; organizarea proiectelor comunitare cu impact social și ecologic. Totodată una dintre dimensiunile esențiale stipulate conform CRCN (2025) presupune asigurarea echilibrului dintre învățarea formală și cea nonformală: oferirea timpului necesar pentru activități extracurriculare, proiecte și explorări personale.

În lumina angajamentelor asumate de Republica Moldova prin *Agenda Educația 2030* și prin documentele sale normative interne, educația extrașcolară devine un spațiu privilegiat pentru

promovarea competențelor transversale, a creativității, responsabilității civice, culturii digitale, incluziunii sociale și dezvoltării durabile.

Astfel, cadrul conceptual oferă o articulare coerentă a conceptelor, principiilor și valorilor care conturează identitatea acestui subsistem educațional, orientând dezvoltarea lui strategică, curriculară și instituțională. Prin definirea noțiunilor de bază, a funcțiilor, finalităților, misiunii și principiilor educației extrașcolare, acest capitol stabilește reperele fundamentale necesare elaborării politicilor, programelor și intervențiilor educaționale menite să asigure relevanța, calitatea și accesibilitatea educației extrașcolare pentru toți copiii.

În acest fel, cadrul conceptual devine un instrument de referință pentru cadrele didactice, factorii decizionali, instituțiile specializate și partenerii comunitari implicați în dezvoltarea unui ecosistem educațional modern, echitabil și orientat spre viitor.

2.1. Definiții și concepte de referință

Subcapitolul constituie fundamentul teoretic și terminologic al Cadrului conceptual al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova. Clarificarea noțiunilor de bază este esențială pentru asigurarea coerenței conceptuale, a unității de interpretare și a alinierii la documentele de politici educaționale naționale și internaționale. În concordanță cu Codul educației al Republicii Moldova, Strategia de dezvoltare a educației „Educația 2030”, Cadrul Național al Calificărilor și recomandările *UNESCO* și *OECD*, definirea conceptelor - cheie permite formularea unui cadru unitar de înțelegere a rolului, funcțiilor și finalităților educației extrașcolare. Prin prezentarea acestor definiții sunt stabilite reperele conceptuale care ghidează proiectarea, organizarea și implementarea programelor educative extrașcolare, asigurând continuitatea dintre educația formală, nonformală și informală.

Totodată, acestea facilitează armonizarea practicilor pedagogice, a instrumentelor metodologice și a politicilor publice, contribuind la dezvoltarea unui ecosistem educațional coerent și modern, orientat către nevoile copilului și cerințele societății contemporane. Introducerea acestui corpus de definiții are scopul de a oferi un limbaj comun pentru actori educaționali, instituții, factori decizionali și parteneri comunitari, consolidând premisele pentru aplicarea eficientă a principiilor calității, incluziunii, echității și dezvoltării durabile în educația și învățământul extrașcolar. În acest fel, secțiunea devine un instrument indispensabil pentru interpretarea corectă a cadrului conceptual și pentru orientarea strategică a intervențiilor educaționale adresate copiilor. În sens larg pedagogic, educația și învățământul extrașcolar reprezintă ansamblul activităților educative organizate în afara cadrului disciplinelor școlare, având finalități formative explicite și fiind realizate în contexte instituționalizate sau comunitare. Educația și învățământul extrașcolar corelează cu CRNC: susține realizarea finalităților învățământului general și formarea competențelor - cheie definite în CRNC, prin activități transdisciplinare, experiențiale și participative. Aceasta valorifică temele cross-curriculare și noile educații, contribuind la dezvoltarea holistică a elevului.

Propunem un set de definiții și concepte de referință care stabilesc limbajul comun și cadrul teoretic necesar pentru înțelegerea și implementarea educației și învățământului extrașcolar, asigurând coerența între principiile, finalitățile, funcțiile și practicile acestui subsistem educațional:

1. *Competențele-cheie* pentru viață sunt competențe transversale fundamentale pentru adaptarea la provocările societății contemporane: comunicare, colaborare, gândire critică, creativitate,

responsabilitate, reziliență, adaptabilitate și alfabetizare digitală. Educația extrașcolară are rol central în dezvoltarea lor.

2. *Dezvoltarea holistică* se referă la promovarea unei creșteri armonioase a copilului prin integrarea dimensiunilor cognitive, emoționale, sociale, fizice, etice și creative. Abordarea holistică este un principiu director al educației moderne și al Strategiei Educației 2030.

3. *Orientarea vocațională* este procesul sistematic de ghidare a copilului în descoperirea și consolidarea aptitudinilor, talentelor și intereselor proprii, cu scopul de a-l sprijini în alegerea unor trasee educaționale și profesionale informate și adecvate potențialului personal.

4. *Participarea activă* desemnează implicarea conștientă și responsabilă a copiilor în viața educațională, comunitară și culturală, prin exprimarea opiniilor, asumarea rolurilor și contribuția la procese decizionale adaptate vârstei. Este un principiu al educației democratice și al politicilor pentru drepturile copilului.

5. *Învățarea pe tot parcursul vieții* reprezintă procesul continuu prin care individul își dezvoltă competențele în cadrul unor contexte formale, nonformale și informale, pentru a face față schimbărilor sociale și profesionale. Educația extrașcolară cultivă această dispoziție prin diversitatea experiențelor educative.

6. *Cultura digitală* include competențele, normele etice și atitudinile necesare utilizării conștiente, sigure și creative a tehnologiilor informaționale. Educația extrașcolară sprijină alfabetizarea digitală, gândirea algoritmică și inovația tehnologică.

7. *Incluziunea educațională* reprezintă procesul prin care sunt asigurate accesul egal, participarea deplină și sprijinul adecvat pentru toți copiii, indiferent de statut socio-economic, gen, dizabilitate, origine culturală sau alte circumstanțe. Educația extrașcolară contribuie esențial la reducerea inechităților.

8. *Ecosistemul educațional* este rețeaua de actori, instituții, contexte și resurse care contribuie la formarea copilului. În educația și învățământul extrașcolară, acesta include instituțiile educative, familia, comunitatea, organizațiile culturale, sportive, artistice, ONG-urile și mediul online.

9. *Cadrul conceptual* este structura teoretică și metodologică ce definește viziunea, principiile, finalitățile, conceptele, funcțiile și orientările strategice care fundamentează și reglementează educația și învățământul extrașcolară la nivel național.

2.2. Structura și funcțiile sistemului (sub-sistemului) educației și învățământului extrașcolară din Republica Moldova

Sistemul educației și învățământului extrașcolară este un sub-sistem integrat al sistemului național de învățământ, care completează și extinde educația formală prin activități nonformale. Tipologia instituțiilor de învățământ extrașcolară, categoriile de beneficiari, finalitățile educaționale și documentele de recunoaștere a participării, evidențiind rolul educației nonformale în dezvoltarea creativității, competențelor și valorilor copiilor și tinerilor conform Tabelului din Anexa 3. Structura acestuia este organizată pe mai multe niveluri, prezentată în Tabelul 2.1.

Tabelul 2.1. Structura și funcțiile sistemului (sub-sistemului) educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova

Componente	Descriere/Elemente	Funcții principale
Instituții de învățământ extrașcolar	Școli de artă, muzică, arte plastice, centre de creație, case de cultură, cluburi și centre de copii și tineret, centre tehnico-științifice, centre/cluburi sportive, biblioteci și muzee, ONG-uri cu programe educative	<ul style="list-style-type: none"> - Formativă, - Recreativă, - Socio-culturală, - Orientare vocațională, - Integrativă și Incluzivă, - Inovativă
Rețea de coordonare și management	Ministerul Educației și Cercetării (MEC), Direcțiile raionale/municipale de învățământ	<ul style="list-style-type: none"> - Organizatorică, - Supraveghere și monitorizare, - Asigurarea calității, - Implementare strategică
Domenii de activitate extrașcolară	a) Cultură și Societate; b) Arte; c) Știință, Tehnică, Tehnologii; d) Sport, Turism și Agrement	<ul style="list-style-type: none"> - Formativă, - Creativă, - Inovativă, - Dezvoltare durabilă, - Competențe pentru viață
Beneficiari principali	Copii și tineri (5–21 ani), inclusiv grupuri vulnerabile; familie; comunitate	<ul style="list-style-type: none"> - Participare activă, - Integrare socială, - Dezvoltare holistică, - Incluziune educațională
Rezultate urmărite / Profil beneficiar absolvent	Competențe transversale, autonomie, creativitate, responsabilitate socială, sănătate emoțională, cultură digitală, orientare vocațională	<p><i>Funcții integrate:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Formativă, - Compensatorie, - Socio-culturală, - Recreativă, - Orientare vocațională, - Integrativă, - Inovativă, - Dezvoltare durabilă

În Tabelul 2.1. sunt prezentate structura și funcțiile sub-sistemului educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova, ce asigură dezvoltarea holistică a copilului, contribuind la finalitățile educației extrașcolare: *competențe pentru viață, autonomie, responsabilitate socială, creativitate, sănătate emoțională și pregătire pentru integrarea în societatea contemporană*. Totodată, această structură evidențiază: ierarhia sistemului (de la MEC și management la instituții și beneficiari); domeniile de activitate; funcțiile și rezultatele educaționale urmărite; legătura între actori, instituții și copii.

Astfel, învățământul extrașcolar din Republica Moldova include instituții artistice, culturale, tehnico-științifice, sportive, turistico-ecologice și de orientare personală, având rolul de a completa formarea elevilor prin activități nonformale orientate spre dezvoltarea creativității, competențelor sociale și a potențialului individual.

2.3. Rolul educației extrașcolare în dezvoltarea copilului și tânărului

Educația extrașcolară reprezintă un sub-sistem educațional esențial, complementar educației formale, care oferă copilului și tânărului oportunități extinse de învățare, dezvoltare personală și participare activă în comunitate. În contextul Noilor Educații, rolul său poate fi analizat pe mai multe dimensiuni conform Tabelului 2.2.

Tabelul 2.2. Rolul educației extrașcolare

Dimensiune / Rol al educației extrașcolare	Aspecte principale
1. Dezvoltarea holistică a copilului și tânărului	<ul style="list-style-type: none"> - Cognitivă – gândire critică, creativitate, rezolvare de probleme, competențe digitale și științifice - Socio-emoțională – empatie, colaborare, responsabilitate, gestionarea emoțiilor - Culturală și artistică – sensibilitate estetică, dezvoltarea talentelor, identitate culturală - Fizică și sănătate – activități sportive, recreative, stil de viață activ și sănătos
2. Formarea competențelor-cheie pentru viață (Busola Învățării 2030)	<ul style="list-style-type: none"> - Cognitive – gândire critică, creativitate, rezolvarea problemelor - Sociale și civice – colaborare, comunicare, responsabilitate civică, participare comunitară - Digitale și media – alfabetizare digitală, utilizare etică și creativă a tehnologiei - Sănătate și bunăstare – reziliență, gestionarea emoțiilor, stil de viață sănătos
3. Sprijinirea incluziunii și echității	<ul style="list-style-type: none"> - Oferă oportunități copiilor din medii dezavantajate sau cu nevoi speciale - Promovează participarea egală și incluziunea socială - Dezvoltă toleranța și respectul pentru diversitatea culturală
4. Orientarea vocațională și descoperirea talentelor	<ul style="list-style-type: none"> - Identificarea și valorificarea talentelor și pasiunilor individuale - Orientare profesională timpurie prin activități practice și proiecte - Dezvoltarea creativității, inovării și spiritului antreprenorial
5. Responsabilitate socială și cetățenie activă	<ul style="list-style-type: none"> - Responsabilitate față de mediu și societate - Participare activă la viața comunității și luarea deciziilor informate - Formarea valorilor democratice, respect pentru drepturile omului
6. Motivarea pentru învățarea pe tot parcursul vieții	<ul style="list-style-type: none"> - Cultivarea curiozității, autonomiei și motivației pentru învățare continuă - Adaptarea la schimbările societății moderne - Dezvoltare personală și profesională continuă

Această abordare holistică este în concordanță cu *principiile Noilor Educații*, care propun dezvoltarea competențelor pentru viață și educația orientată spre viitor, nu doar acumularea de cunoștințe.

3. CADRUL CURRICULAR AL EDUCAȚIEI ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI EXTRAȘCOLAR

Cadrul curricular al educației și învățământului extrașcolar se înscrie în sistemul național de educație și este reglementat prin legislația educațională în vigoare. Cadrul curricular al educației extrașcolare se operaționalizează prin curriculumul specific acestui domeniu, care integrează noile educații și transpune principiile, finalitățile și competențele - cheie în oferte educaționale flexibile, adaptate dinamicii societății contemporane și nevoilor de dezvoltare ale copiilor și tinerilor. Trăsăturile specifice prin care se distinge, sunt: flexibilitatea, ce permite adaptarea conținuturilor la interesele elevilor; deschiderea interdisciplinară, prin integrarea științei, artei, tehnologiei și sportului; participarea voluntară, bazată pe motivația personală; orientarea spre experiență, prin învățare activă și creativă; valorizarea contextului comunitar; precum și accentul pe dezvoltarea competențelor transversale – gândire critică, comunicare, colaborare și responsabilitate socială.

Pornind de la conceptul și specificul caracteristicilor educației extrașcolare, dar și de la opțiunile conținutale și metodologice de realizare a acestui proces, deducem structura cadrului curricular, care este constituită din domenii, profiluri și tipuri de activități specifice/ discipline (Figura 3.1.).

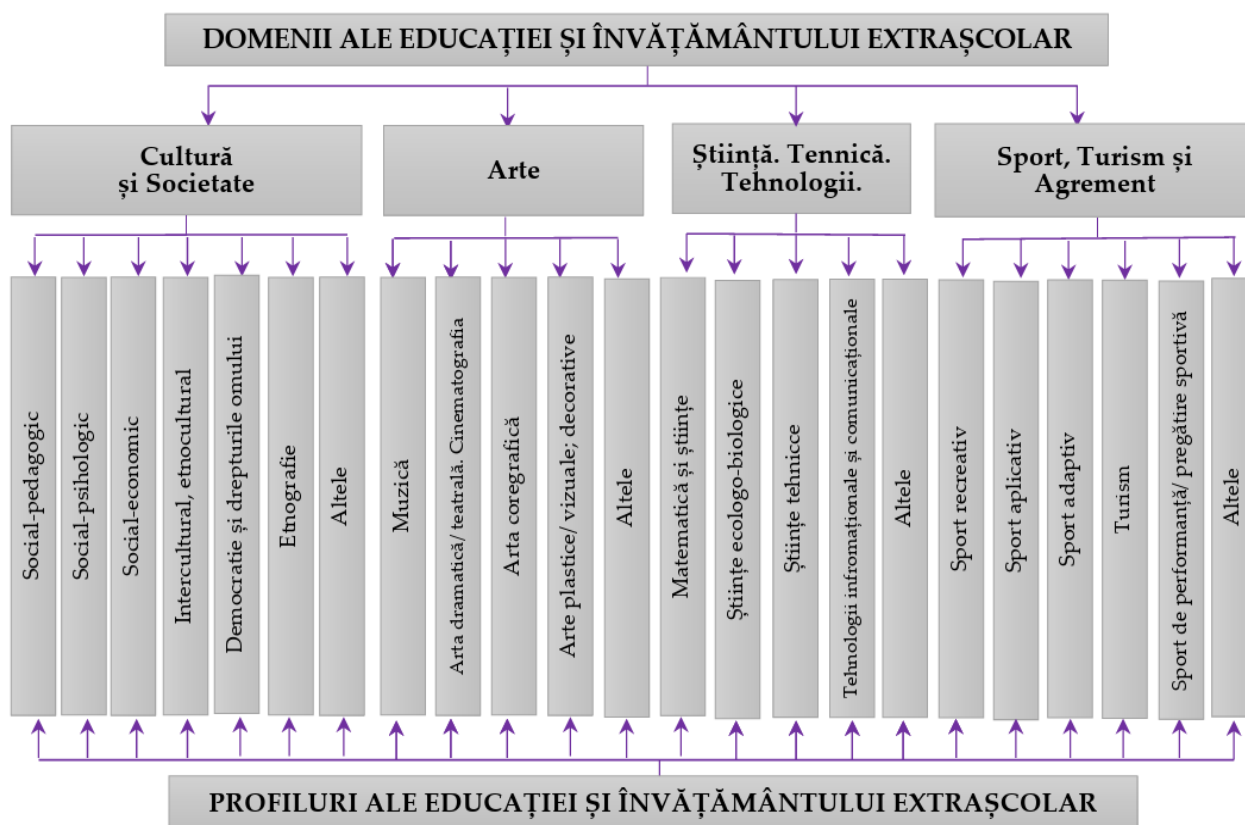


Figura 3.1. Model de relaționare a domeniilor și a profilurilor educației și învățământului extrașcolar

Astfel, cadrul curricular al educației extrașcolare este structurat în mod coerent și flexibil, valorificând potențialul formativ al diferitelor domenii de dezvoltare, organizate în profiluri educaționale și concretizate prin tipuri de activități/discipline specifice. Această structurare permite diversificarea ofertelor educaționale și adaptarea lor la interesele, aptitudinile și nevoile de dezvoltare ale copiilor și tinerilor, asigurând totodată complementaritatea cu educația formală. Domeniile educației extrașcolare vizează dezvoltarea armonioasă a personalității, incluzând dimensiuni cognitive, afective, sociale și practice, iar profilurile reflectă orientări tematice variate – științifice, artistice, sportive, tehnice, civice sau recreative. Tipurile de activități sunt concepute într-o manieră aplicativă și creativă, promovând învățarea experiențială, participarea activă și formarea competențelor transversale necesare integrării eficiente în societatea contemporană (Tabelul 3.1.).

Tabel 3.1. Corelarea domeniilor, tipurilor de activități și competențelor curriculumului extrașcolar

Domeniu educațional	Tipuri de activități	Competențe vizate
<i>Știință. Tehnică. Tehnologii</i>	- ateliere de robotică, - cercuri de științe, - cluburi de inovație, - acțiuni de protecție a mediului, - proiecte verzi.	- competențe științifice, - digitale și tehnologice, - competențe pentru sustenabilitate și cetățenie ecologică,
<i>Arte</i>	- arte plastice, - muzică, - dans, - teatru, - patrimoniu cultural	- competențe de expresie culturală, - competențe de creativitate,
<i>Sport. Turism și agrement.</i>	- activități sportive, - drumeții, - competiții, - tabere de vară	- competențe fizice, - competențe sociale, - competențe de cooperare,
<i>Cultură și societate</i>	- voluntariat, - cluburi de tineret, - proiecte comunitare	- competențe civice, - competențe sociale, - competențe de responsabilitate.

3.1. Curriculumul pentru educația și învățământul extrașcolar ca parte integrantă a Curriculumului Național

Curriculumul extrașcolar constituie axa pedagogică, oferind cadrul pentru o formare complexă, creativă și participativă. Prin conținuturile și strategiile sale curriculumul extrașcolar:

1. stimulează motivația pentru învățare și descoperire;
2. valorifică potențialul fiecărui elev;
3. consolidează cooperarea între educația formală, nonformală și informală;
4. contribuie la formarea cetățeanului autonom, responsabil și inovator.

Prin urmare, Curriculumul extrașcolar valorifică învățarea experiențială, interdisciplinaritate, creativitate și inovație, susținând dezvoltarea competențelor transversale și formarea unei personalități

active și responsabile, prevăzute în *Cadrul de Referință al Curriculumului Național* și asigurând formarea personalității active, reflexive și responsabile a elevului.

Caracteristicile curriculumului extrașcolar: se disting printr-o serie de trăsături specifice, care îl diferențiază, dar și îl completează pe cel formal:

1. *flexibilitate* – permite adaptarea conținuturilor și a metodelor la interesele și particularitățile elevilor;
2. *deschidere interdisciplinară* – integrează elemente din știință, artă, tehnologie, civism și sport;
3. *participare voluntară* – elevii aleg activitățile în funcție de preferințe, motivații și nevoi;
4. *orientare spre experiență* – învățarea are loc prin acțiune, experiment, creație și reflecție;
5. *valorizarea contextului comunitar* – activitățile se conectează la resursele și specificul local;
6. *accent pe competențe transversale* – gândire critică, comunicare, colaborare, responsabilitate socială

Așadar, *scopul principal al curriculumului extrașcolar* este de a dezvolta competențele-cheie și competențele pentru viață, prin activități educaționale bazate pe:

1. participare activă și colaborare;
2. explorare și descoperire;
3. aplicarea cunoștințelor în contexte reale;
4. dezvoltarea creativității și a inițiativei personale;
5. cultivarea valorilor civice, culturale și ecologice.

Curriculumul pentru educația și învățământul extrașcolar, pe de o parte, reprezintă o expresie a teoriei generale a curriculumului, pe de altă parte, preia unele caracteristici dictate de specificul și particularitățile educației și învățământului extrașcolar:

- diversitatea finalităților/ caracter deschis al finalităților;
- diversitatea abordărilor și formelor de organizare;
- axarea puternică pe cel ce învață. Principiile educației individualizate și diferențiate sunt dominante;
- nivelul înalt de motivație pentru educația și învățământul extrașcolar;
- orientarea dominantă la proces și construirea de noi cunoștințe, noi experiențe;
- centrarea pe dezvoltarea integrală a copilului și tânărului;
- orientarea spre o evaluare formativă, autoevaluare.

Curriculumul pentru educația și învățământul extrașcolar, alături de funcțiile sale de bază (proiectarea, reglarea, motivarea etc.), va realiza și funcțiile specifice educației și învățământului extrașcolar: funcția de recuperare a lacunelor; funcția de complementare a activităților educaționale formale; funcția de extindere a educației formale.

În Republica Moldova, curriculumurile din educația extrașcolară constituie instrumente fundamentale pentru organizarea și desfășurarea activităților educaționale nonformale. Acestea se diferențiază în funcție de scop, conținut și instituțiile care le aplică, asigurând atât flexibilitate, cât și coerență în dezvoltarea competențelor copiilor și tinerilor.

Documentul „Curriculum de bază: competențe pentru educația și învățământul extrașcolar”

– servește ca document de politici și cadru de competențe care orientează conceperea tuturor celorlalte curriculumuri extrașcolare pentru coerență cu educația formală și cerințele de competențe (de tip cheie etc.).

Note explicative (normative)

1. Curricula publicate de MEC sunt elaborate și aprobate conform legislației educaționale în vigoare și fac parte din sistemul de documente curriculare naționale (inclusiv curriculumurile pentru educație generală și extrașcolară).

2. Curriculumurile extrașcolare pot fi organizate atât în instituții de stat, cât și private, cu respectarea normelor de acreditare specifice educației extrașcolare prevăzute de legislație.

Curriculum de bază pe domenii/profiluri

Acest tip de curriculum oferă cadrul general pentru activitățile extrașcolare desfășurate în centre de creație, palate ale copiilor, case de cultură, centre de copii și tineret și școli sportive de agrement. El acoperă domenii precum arte muzicale, plastice și teatrale, sport, recreere, știință, tehnică și cultură. Principala funcție a acestui curriculum este de a ghida instituțiile în conceperea ofertelor educaționale, asigurând flexibilitate și adaptare la interesele și talentele elevilor.

Curriculum modular / specific disciplinei

Acest curriculum se aplică în instituțiile extrașcolare specializate – școli de muzică, școli de arte plastice, școli de arte mixte sau studiouri coregrafice și teatrale. Structura sa modulară permite o abordare aprofundată pe discipline de profil, cu obiective clare de formare a competențelor artistice, științifice sau tehnice. Prin aceasta, curriculumul modular facilitează planificarea pe termen mediu și lung, monitorizarea progresului elevilor și personalizarea procesului educațional.

Curriculum de bază pentru competențe în educația și învățământul extrașcolar

Acest tip de curriculum servește drept document de referință pentru toate instituțiile extrașcolare, inclusiv ONG-urile acreditate. El definește competențele generale și cheie care trebuie dezvoltate prin activitățile extrașcolare, asigurând coerența cu finalitățile educației formale și sprijinind formarea unei personalități active, responsabile și autonome. Curriculumul de competențe stabilește direcțiile metodologice și criteriile generale pentru proiectarea și implementarea ofertelor educaționale.

Curriculum opțional/ la decizia instituției

Curriculumurile opționale oferă instituțiilor posibilitatea de a diversifica și personaliza activitățile educaționale în funcție de specificul local, resursele disponibile și interesele elevilor. Ele pot include limbi străine, educație media, educație rutieră, cluburi tematice sau alte discipline complementare. Acestea susțin dezvoltarea competențelor transversale și permit adaptarea educației extrașcolare la nevoile comunității și ale societății contemporane.

În ansamblu, *tipurile de curriculum din educația extrașcolară* formează un sistem coerent, care asigură diversitate, flexibilitate și adaptabilitate, valorificând atât competențele specifice fiecărui domeniu, cât și competențele transversale esențiale pentru viața activă și responsabilă a copiilor și tinerilor. Ele permit instituțiilor să dezvolte programe educaționale care combină creativitatea, experiența practică și integrarea interdisciplinară, în concordanță cu standardele și orientările Ministerului Educației și Cercetări (Tabelul 3.2.)

Tabelul 3.2. Tipurile de curriculum din educația extrașcolară

Tipul curriculumului (denumire oficială)	Instituții de aplicare (conform MEC/legislație)	Tematică / domeniu educațional	Referințe normative/documente oficiale
Curriculum de bază pe domenii/profiluri pentru educația și învățământul extrașcolar	- Centre de creație ale copiilor și tinerilor; - Palate ale copiilor și tinerilor; - Case de cultură pentru copii; - Centre de copii și tineret; - Școli sportive de agrement	- Arte (muzical, plastic, teatral, coregrafic); - Sport/Recreere; - Știință, Tehnică, Tehnologii; - Cultură și Societate	Curriculum publicat de Ministerul Educației și Cercetării (lista oficială a curriculumurilor extrașcolare), secțiunea „Curriculum la educația și învățământul extrașcolar” din <i>catalogul curricular oficial</i> al MEC.
Curriculum modular / specific disciplinei (pentru instituții specializate)	- Școli de muzică; - Școli de arte plastice; - Școli de arte (mixte); - Studiouri coregrafice și teatrale organizate instituțional	- Arte muzicale; - Arte vizuale; - Artă coregrafică; - Artă teatrală	Definite în aceeași secțiune curriculară publicată de MECC – programe modulare pentru disciplinele de profil extrașcolar.
Curriculum de bază pentru competențe în educația și învățământul extrașcolar	Toate instituțiile extrașcolare (centru, palat, școli de arte, școli sportive, ONG-uri acreditate etc.)	Competențe generale și cheie pentru educația extrașcolară	Document de politici privind curriculumul de bază „Competențe pentru educația și învățământul extrașcolar” (document publicat online, elaborat ca cadrul de competențe orientativ).
Curriculum pentru sport, turism și agrement (extrașcolar)	- Școli sportive; - Cluburi sportive; - Centre de turism pentru copii și tineri; - Instituții de educație extrașcolară cu secții sportive	- Educație fizică; - Turism educațional; - Sport de agrement	Publicat ca parte a ofertelor curriculare extrașcolare de MECC (secțiunea Sport, Turism și Agrement).

În ansamblu, *tipurile de curriculum din educația extrașcolară* formează un sistem coerent, care asigură diversitate, flexibilitate și adaptabilitate, valorificând atât competențele specifice fiecărui domeniu, cât și competențele transversale esențiale pentru viața activă și responsabilă a copiilor și tinerilor. Ele permit instituțiilor să dezvolte programe educaționale care combină creativitatea, experiența practică și integrarea interdisciplinară, în concordanță cu standardele și orientările Ministerului Educației și Cercetării.

Curriculumul pentru educația extrașcolară are drept *finalități*:

1. dezvoltarea competențelor-cheie pentru viață;
2. formarea personalității autonome, creative și responsabile;
3. stimularea participării active la viața culturală, socială și civică;

4. sprijinirea orientării vocaționale și profesionale;
5. promovarea valorilor dezvoltării durabile.

Curriculumul pentru educația extrașcolară este aliniat conceptual și valoric la următoarele documente internaționale:

1. *Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă* – Obiectivul 4: Educație de calitate;
2. *Educația pentru dezvoltare durabilă (UNESCO)*;
3. *Cadrul european al competențelor-cheie pentru învățarea pe parcursul vieții*;
4. *Raportul UNESCO „Reimagining Our Futures Together”*;
5. *Busola 2030* – viziune educațională centrată pe competențe, valori și bunăstare.

Aceste documente promovează:

1. învățarea pe tot parcursul vieții;
2. echitatea și incluziunea educațională;
3. dezvoltarea competențelor transversale;
4. rolul educației nonformale în formarea cetățeanului activ și responsabil.

3.2. Competențele generale și specifice în domeniile Arte, Sport, STEM, Turism și Agrement

Competențele-cheie cu caracter transversal se aplică într-o varietate de contexte și într-o multitudine de combinații, se interconectează și se întrepătrund astfel încât elementele componente ale unora dintre competențe sprijină dezvoltarea elementelor altor competențe. Corelarea competențelor-cheie cu domeniile, finalitățile și activitățile educației extrașcolare asigură coerența și relevanța procesului nonformal, facilitând dezvoltarea competențelor necesare integrării sociale, personale și profesionale a beneficiarilor. Aceasta se realizează prin activități extrașcolare diversificate, adaptate intereselor și nevoilor elevilor.

Această corelare permite ca rezultatele educației extrașcolare să fie recunoscute ca parte integrantă a procesului de formare prevăzut de Cadrul de referință al Curriculumului Național, prin asigurarea relevanței, coerenței și eficienței procesului educațional nonformal, valorificându-l în atingerea finalităților educației generale.

Acestea sunt definite în documentele curriculare specifice învățământului extrașcolar, curriculumului de bază: competențe pentru educația și învățământul extrașcolar și reflectă orientarea educației contemporane către dezvoltarea creativității, a spiritului de inițiativă, a gândirii critice, a competențelor digitale, a stilului de viață activ și sănătos, precum și a capacității de relaționare și adaptare la diverse contexte socio-culturale (conform Tabelului din Anexa 3).

Competențele generale și competențele specifice aferente domeniilor *Arte, Sport, STEM, Turism și Agrement*, descrise în *Tabelul 3.3* constituie repere esențiale pentru structurarea ofertelor educaționale extrașcolare.

Tabelul 3.3. Competențele generale și competențele specifice aferente domeniilor

Domeniul	Competențe generale	Competențe specifice
Cultură și Societate	Dezvoltarea conștiinței identității culturale, gândirii critice și reflexive, respectul pentru diversitatea culturală formând sensibilitatea estetică și aprecierea valorilor estetice.	- identificarea și explicarea fenomenelor culturale și sociale; - analiza critică a informațiilor despre cultură și societate; - manifestarea identității culturale personale și naționale; - respectarea diversității culturale și promovarea dialogului intercultural; - participarea activă la viața culturală și socială a comunității; - utilizarea diferitelor forme de expresie culturală și artistică.
Arte	Dezvoltarea capacității de exprimare artistică și estetică prin utilizarea limbajelor artistice specifice.	- utilizarea elementelor de limbaj artistic (muzical, plastic, scenic); - realizarea creațiilor artistice individuale și colective; - interpretarea și valorificarea produselor artistice; - manifestarea creativității și a sensibilității estetice.
STEM	Dezvoltarea gândirii științifice, logice și tehnologice prin aplicarea cunoștințelor în contexte practice și interdisciplinare.	- utilizarea tehnologiilor digitale și a instrumentelor tehnice; - realizarea experimentelor și proiectelor tehnico-științifice; - rezolvarea problemelor prin gândire logică și critică; - aplicarea cunoștințelor în situații reale.
Sport	Dezvoltarea capacităților motrice și formarea comportamentului orientat spre un stil de viață sănătos și activ.	- aplicarea tehnicilor și regulilor activităților sportive; - dezvoltarea capacităților fizice și motrice; - manifestarea spiritului de echipă și fair-play; - adoptarea comportamentelor orientate spre sănătate și bunăstare.
Turism și agrement	Dezvoltarea competențelor de explorare, orientare și valorificare a mediului natural și socio-cultural. Dezvoltarea capacității de participare activă și responsabilă la activități recreative și sociale.	- utilizarea tehnicilor de orientare și deplasare; - cunoașterea patrimoniului natural și cultural; - aplicarea comportamentelor ecologice responsabile; - participarea la activități turistice educaționale. - participarea la activități recreative și de grup; - manifestarea comportamentului social adecvat; - dezvoltarea creativității și inițiativei; - valorificarea constructivă a timpului liber

3.3. Tipologia documentelor curriculare

Educația și învățământul extrașcolar din Republica Moldova sunt reglementate printr-un ansamblu de acte normative și documente curriculare care stabilesc cadrul juridic, curricular și metodologic al activităților educative nonformale. Tipologia documentelor curriculare extrașcolare reflectă orientarea sistemului educațional spre formarea competențelor, dezvoltarea intereselor și aptitudinilor elevilor și promovarea educației pe tot parcursul vieții.

1. Documente curriculare de nivel național (cadru)

La baza sistemului educației extrașcolare se află *Codul educației al Republicii Moldova nr. 152/2014*, care consacră educația extrașcolară ca parte integrantă a sistemului național de educație. Codul stabilește scopul, principiile și domeniile educației extrașcolare, subliniind caracterul

nonformal, voluntar și centrat pe beneficiar al acestui tip de educație, constituind temeiul juridic pentru elaborarea tuturor documentelor curriculare subsecvente.

Un document curricular de referință este *Cadrul de referință al Curriculumului Național (2025)*, aprobat prin ordin al Ministerului Educației și Cercetării. Acesta fundamentează concepția curriculară generală, promovează abordarea centrată pe competențe și asigură coerența dintre educația formală, nonformală și extrașcolară, orientând elaborarea documentelor curriculare de nivel de profil.

Organizarea și funcționarea instituțiilor de educație extrașcolară sunt reglementate prin *Regulamentele-cadru privind organizarea și funcționarea instituțiilor de educație extrașcolară (centre de creație, palate ale copiilor etc.)*, precum și prin *Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a instituțiilor de învățământ extrașcolar*. Aceste documente stabilesc tipurile de instituții, formele de organizare a activităților, structura managerială și drepturile beneficiarilor.

În domeniul sportului, cadrul normativ este completat de *Legea nr. 110 din 22.05.2025 cu privire la educația fizică și sport*, care reglementează organizarea activităților sportive și fundamentează documentele curriculare aplicabile instituțiilor extrașcolare cu profil sportiv.

Concepția curriculară este aliniată și documentelor internaționale asumate de Republica Moldova, precum *Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă (ODD 4 – Educație de calitate)*, *Cadrul european al competențelor-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții și documentele UNESCO privind educația nonformală*, inclusiv *Busola 2030*, care influențează orientarea competențială a curriculumului extrașcolar.

2. Documente curriculare de nivel de domeniu/ profil

Documentele curriculare de nivel de profil sunt elaborate în conformitate cu documentele de nivel național și particularizează prevederile generale la specificul fiecărui domeniu al educației extrașcolare.

În domeniul sportiv, un document curricular de bază este *Curriculumul de bază pentru școli sportive, domeniul Sport, Turism și Agrement*, aprobat de Consiliul Național pentru Curriculum la data de 06.07.2021 și prin Ordinul MECC nr. 914 din 16.07.2021. Acest document stabilește finalitățile, competențele specifice și conținuturile educaționale pentru activitățile sportive extrașcolare.

Funcționarea instituțiilor cu profil sportiv este reglementată prin *Regulamentul de organizare și funcționare a școlilor sportive*, care detaliază formele de instruire și cerințele privind evaluarea competențelor elevilor.

În domeniul artistic, activitatea instituțiilor este reglementată prin *Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a instituțiilor de învățământ extrașcolar artistic complementar – școli de arte (muzică, teatru, arte plastice, dans)*. Evaluarea competențelor elevilor în acest domeniu este reglementată prin *Metodologia de organizare și desfășurare a evaluării competențelor elevilor în instituțiile de învățământ extrașcolar artistic complementar – școli de arte*, document care stabilește criteriile, formele și instrumentele de evaluare.

Prin corelarea documentelor curriculare de nivel național (cadru) cu documentele curriculare de nivel de profil/domeniu, educația și învățământul extrașcolar din Republica Moldova beneficiază de un cadru normativ coerent, care asigură unitatea de viziune, flexibilitatea aplicării și orientarea educației nonformale spre formarea competențelor și dezvoltarea personală a elevilor.

4. MANAGEMENTUL EDUCAȚIEI ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI EXTRAȘCOLAR

În contextul transformărilor sociale, culturale și tehnologice din ultimele decenii, necesitatea unui management performant al instituțiilor extrașcolare devine tot mai evidentă, întrucât aceste instituții contribuie semnificativ la dezvoltarea personală, socială, vocațională și creativă a elevilor.

Conform CREÎE, managementul educației și învățământului extrașcolar se bazează pe anumite principii interconectate care asigură coerența, eficiența și adaptabilitatea activităților educative la nevoile elevilor și la contextul comunitar, prezentate în Figura 4.1.



Figura 4.1. Managementul Educației și Învățământului extrașcolar

Managementul educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova se realizează în baza unui set de principii moderne, centrate pe calitate, responsabilitate și dezvoltare durabilă, consacrate atât în actele normative naționale în vigoare, cât și în documentele și cercetările educaționale internaționale. Aceste principii reflectă tranziția de la un management administrativ tradițional la un management educațional strategic, participativ și orientat spre competențe, conform Figurei 4.2

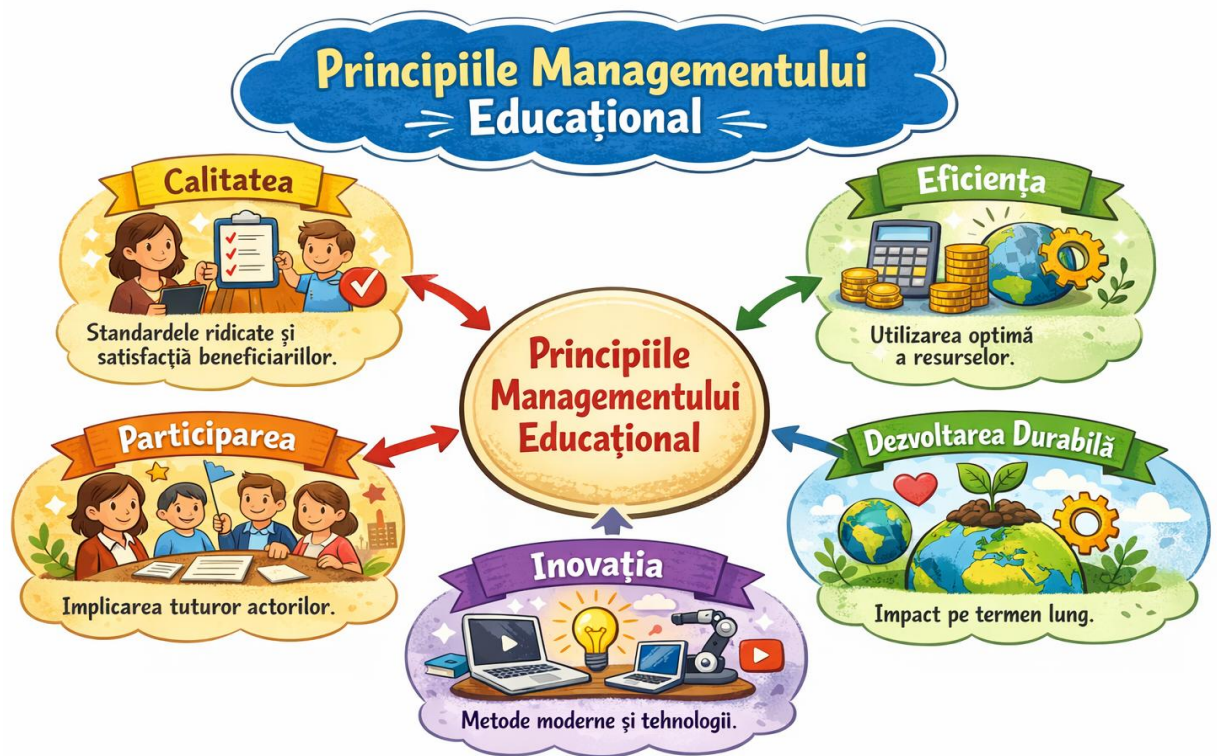


Figura 4.2. Principiile Managementului Educațional

1. Principiul managementului centrat pe beneficiar

Managementul educației extrașcolare este centrat pe copil și tânăr ca beneficiar principal al serviciilor educaționale. Planificarea, organizarea și evaluarea activităților instituționale se realizează în raport cu nevoile, interesele și potențialul de dezvoltare ale beneficiarilor, precum și cu diversitatea acestora.

Acest principiu este consacrat în Codul educației al Republicii Moldova nr. 152/2014, care promovează educația centrată pe elev și dezvoltarea integrală a personalității. De asemenea, Cadrul de referință al Curriculumului Național, aprobat de Ministerul Educației și Cercetării, susține abordarea educațională centrată pe competențe și pe interesele beneficiarilor. Cercetările recente ale UNESCO și OECD subliniază că managementul centrat pe beneficiar crește motivația pentru învățare și eficiența programelor de educație nonformală.

2. Principiul autonomiei instituționale responsabile

Instituțiile de educație extrașcolară dispun de autonomie în organizarea și gestionarea activităților educaționale, administrative și financiare, în limitele cadrului normativ în vigoare. Autonomia este corelată cu asumarea responsabilității pentru rezultatele obținute și cu respectarea standardelor de calitate.

Acest principiu este prevăzut în Codul educației nr. 152/2014 și este operaționalizat prin Regulamentele-cadru de organizare și funcționare a instituțiilor de învățământ extrașcolar, aprobate de Ministerul Educației și Cercetării. Studiile europene privind guvernarea educațională evidențiază faptul că autonomia responsabilă contribuie la flexibilitate managerială și la adaptarea ofertei educaționale la nevoile comunității.

3. Principiul eficienței și calității managementului

Managementul educației extrașcolare urmărește utilizarea eficientă și rațională a resurselor umane, materiale și financiare, concomitent cu asigurarea calității programelor și serviciilor educaționale oferite beneficiarilor.

Acest principiu este susținut de politicile educaționale naționale și de documentele de reglementare privind evaluarea instituțională, fiind în concordanță cu Obiectivul de Dezvoltare Durabilă 4 – Educație de calitate din cadrul Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă. Cercetările actuale în domeniul managementului educațional evidențiază corelația directă dintre calitatea managementului și impactul educației nonformale asupra dezvoltării competențelor-cheie.

4. Principiul transparenței decizionale

Procesul decizional în instituțiile de educație extrașcolară se realizează în mod transparent, participativ și responsabil, asigurând accesul beneficiarilor și al comunității educaționale la informațiile privind utilizarea resurselor și rezultatele activităților.

Acest principiu este reflectat în reglementările privind managementul instituțional și este susținut de bunele practici promovate în documentele OECD și UNESCO, care evidențiază transparența ca factor esențial al încrederii instituționale și al responsabilității publice.

5. Principiul parteneriatului instituțional

Managementul educației extrașcolare promovează cooperarea activă cu familia, instituțiile de învățământ formal, autoritățile publice locale, organizațiile nonguvernamentale și comunitatea, în vederea diversificării și creșterii calității programelor educative.

Acest principiu este prevăzut în Codul educației al Republicii Moldova și este consolidat de abordările moderne ale educației nonformale promovate de UNESCO, care subliniază rolul parteneriatelor educaționale în dezvoltarea competențelor sociale și civice ale tinerilor.

6. Principiul flexibilității și adaptabilității manageriale

Structurile și procesele manageriale din instituțiile de educație extrașcolară se adaptează permanent la evoluțiile educaționale, sociale și tehnologice, răspunzând dinamic schimbărilor din societate și intereselor beneficiarilor.

Acest principiu este susținut de Cadrul european al competențelor-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții, care promovează învățarea flexibilă și adaptabilitatea educațională, precum și de studiile recente privind managementul educației nonformale în contextul digitalizării.

7. Principiul dezvoltării instituționale continue

Managementul educației extrașcolare susține inovarea, dezvoltarea profesională continuă a personalului și modernizarea instituțională, în vederea creșterii calității educației oferite.

Acest principiu este corelat cu politicile de formare continuă prevăzute în Codul educației nr. 152/2014 și cu orientările Agendei 2030 și ale UNESCO, care evidențiază rolul leadershipului educațional în asigurarea sustenabilității și performanței instituțiilor educaționale.

Principiile managementului educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova sunt fundamentate pe cadrul normativ național și pe cercetările educaționale actuale, promovând un management centrat pe beneficiar, responsabil, transparent și orientat spre calitate și dezvoltare durabilă. Aplicarea coerentă a acestor principii contribuie la eficiența instituțională și la valorificarea educației extrașcolare ca factor esențial al dezvoltării personale și sociale a copiilor și tinerilor.

CREÎE este considerat un pilon strategic în modernizarea sistemului educațional național. Managementul extrașcolar are o natură complexă, întrucât integrează dimensiuni organizaționale,

pedagogice, curriculare, financiare și comunitare, necesitând abordări moderne și flexibile, capabile să răspundă diversității nevoilor educaționale ale beneficiarilor.

4.1. Cadrul general de management instituțional

Cadrul general de management instituțional al educației și învățământului extrașcolar instituit prin documentele de politici educaționale, oferă direcții clare de dezvoltare strategică, profesionalizare, inovație și evaluare a calității.

Instituțiile extrașcolare devin, astfel:

1. centre de formare a competențelor,
2. nuclee ale participării civice și sociale,
3. medii ale colaborării comunitare,
4. motoare ale educației pe tot parcursul vieții.

Managementul instituțional este orientat spre dezvoltarea continuă, inovarea serviciilor educaționale și adaptarea programelor la cerințele societății contemporane. De asemenea CREÎE, subliniază că instituțiile extrașcolare se află într-un raport direct cu mediul în care funcționează, ceea ce impune managerilor abordări flexibile, creative și participative în luarea deciziilor și în organizarea activităților.

În instituțiile extrașcolare, managementul îndeplinește o serie de funcții interdependente (Tabelul 4.1.) care asigură buna funcționare a proceselor educaționale:

Tabelul 4.1. Funcțiile managementului instituțional

Funcția	Descriere
a) Funcția de planificare	Planificarea reprezintă procesul de anticipare și proiecție strategică a activităților instituției. Aceasta presupune: <ul style="list-style-type: none"> – stabilirea obiectivelor pe termen scurt, mediu și lung; – elaborarea proiectului de dezvoltare instituțională; – identificarea resurselor necesare; – analiza nevoilor beneficiarilor; – definirea indicatorilor de performanță. Planificarea asigură coerență și orientare strategică, contribuind la menținerea continuității și la prevenirea disfuncționalităților.
b) Funcția de organizare	Organizarea vizează modul în care instituția își structurează activitățile și resursele: <ul style="list-style-type: none"> – stabilirea organigramei; – funcționalizarea compartimentelor; – organizarea cercurilor, cluburilor și atelierelor; – distribuirea responsabilităților între personal. O organizare eficientă facilitează realizarea obiectivelor educaționale și permite adaptarea operativă la schimbări.
c) Funcția de coordonare și conducere	Conducerea managerială implică motivarea personalului, luarea deciziilor, gestionarea conflictelor și cultivarea unui climat instituțional favorabil. Managerul educațional devine un lider care inspiră, susține și încurajează inovația, colaborarea și responsabilitatea.

d) Funcția de monitorizare și evaluare	<p>Monitorizarea este un proces continuu de colectare și analiză a datelor privind activitățile educaționale. Evaluarea vizează:</p> <ul style="list-style-type: none"> – rezultatele elevilor, – calitatea programelor, – eficiența resurselor, – impactul activității instituției asupra comunității.
-----------------------------------------------	---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

4.2. Roluri, competențe și responsabilități în educație și învățământul extrașcolar

Procesul metodologic al ÎEȘ presupune un parcurs organizat, coerent și ciclic, menit să asigure relevanța, eficiența și calitatea activităților educative desfășurate, în funcție de legitățile generale și specifice, principiile ale educației și învățământului extrașcolar, domeniul și profilul în care se încadrează activitatea, Conform Figurei 4.3.



Figura 4.3. Etapele esențiale ale procesului metodologic

Acest proces se desfășoară în cinci etape esențiale, aflate într-o relație de interdependență și continuitate: diagnosticul și identificarea intereselor, lansarea ofertelor educaționale și proiectarea programelor educaționale, implementarea activităților, evaluarea competențelor, monitorizarea și îmbunătățirea continuă.

Procesul se desfășoară în cinci etape interdependente. În prima etapă, diagnosticul și identificarea intereselor, se colectează date privind nevoile, interesele și potențialul copiilor, precum și resursele disponibile, pentru fundamentarea alegerii domeniilor și obiectivelor educaționale. Lansarea cercurilor și proiectarea programelor educaționale presupune valorificarea acestor date în programe concrete, prin stabilirea obiectivelor, competențelor vizate, planificărilor și asigurarea resurselor necesare. Implementarea activităților constă în desfășurarea programelor prin metode interactive și participative, adaptate constant la nevoile și feedback-ul copiilor. Evaluarea competențelor vizează aprecierea progresului realizat, prin metode formative și sumative, iar monitorizarea și îmbunătățirea continuă asigură adaptarea și eficientizarea permanentă a activităților pentru ciclurile educaționale următoare.

Managementul instituțional în domeniul extrașcolar, descris în Tabelul 4.2., funcționează pe mai multe niveluri, fiecare având atribuții specifice în planificarea și dezvoltarea programelor educative.

Tabelul 4.2. Managementul instituțional în domeniul extrașcolar

Nivel de management	Actori / Instituții	Roluri, competențe și responsabilități
Management național	Ministerul Educației și Cercetării (MEC)	<ul style="list-style-type: none"> - Elaborează și actualizează politicile și cadrul normativ al educației extrașcolare; - Aprobă curriculumul și documentele metodologice pentru programele extrașcolare, - Acreditează instituțiile și programele extrașcolare, - Elaborează standarde și mecanisme de asigurare a calității; - Monitorizează implementarea curriculumului și impactul la nivel de sistem; - Coordonează formarea profesională continuă a cadrelor didactice; - Asigură finanțarea de bază și complementaritățile necesare.
Management local	Autoritățile publice locale / organele locale de specialitate în domeniul învățământului	<ul style="list-style-type: none"> - Adaptează politicile naționale la specificul comunității, - Coordonează și monitorizează funcționarea instituțiilor extrașcolare la nivel local, - Asigură infrastructura, resursele materiale și financiare; - Oferă suport metodologic și managerial; - Identifică nevoile educaționale ale comunității; - Dezvoltă proiecte, parteneriate și programe locale de finanțare.
Management instituțional	Managerii instituțiilor extrașcolare	<ul style="list-style-type: none"> - Proiectează și implementează strategiile de dezvoltare instituțională, - Coordonează echipele educaționale și gestionează resursele umane și materiale; - Asigură implementarea standardelor de calitate; - Monitorizează calitatea procesului educațional și progresul elevilor; - Promovează cultura organizațională și inovația didactică, - Dezvoltă parteneriate cu școli, părinți, ONG-uri și mediul socio-economic.
Management la nivel de program / activitate	Cadrele didactice și formatorii extrașcolari	<ul style="list-style-type: none"> - Proiectează și implementează activități nonformale adaptate intereselor copiilor; - Facilitează învățarea experiențială, creativă și colaborativă; - Monitorizează și evaluează progresul individual al elevilor; - Elaborează resurse educaționale și contribuie la dezvoltarea curriculei; - Inițiază microproiecte și organizează evenimente artistice, științifice, sportive sau tehnologice.
Parteneriat educațional	Părinți, ONG-uri, instituții culturale și sportive, centre comunitare	<ul style="list-style-type: none"> - Susțin activitățile extrașcolare financiar, logistic și metodologic; - Facilitează integrarea elevilor în proiecte comunitare și sociale; - Contribuie la diversificarea ofertei educaționale și la deschiderea instituției către comunitate.

În conformitate cu CREÎE, rolurile actorilor implicați sunt distribuite în mod integrat pentru asigurarea unui management eficient al sistemului extrașcolar.

4.3. Managementul calității și asigurarea standardelor în educația extrașcolară

Managementul calității în educația extrașcolară este un sistem integrat, participativ și orientat spre dezvoltare, fundamentat pe standarde clare, responsabilități bine definite și mecanisme transparente de evaluare. Aceste finalități necesită o arhitectură solidă de standarde și mecanisme de calitate.

Conform CREÎE, standardele sunt corelate direct cu finalitățile domeniului, în special dezvoltarea *personalității, creativității, inițiativei, spiritului civic și a competențelor transversale*. Standardele constituie fundamentul calității, oferind repere clare pentru proiectarea, implementarea și evaluarea programelor extrașcolare. CREÎE subliniază că standardele:

1. definesc competențele ce urmează a fi formate, în acord cu viziunea competențială a educației contemporane. Competențele reprezintă „standardele generale de formare pe domenii și profiluri ale educației și învățământului extrașcolar”, fiind structurate ierarhic și raportate la particularitățile psihologice și la interesele formabililor;
2. stabilesc criteriile de performanță și indicatori de evaluare, orientați spre progres, aplicare contextualizată și integrarea cunoștințelor, abilităților și valorilor în situații de viață;
3. precizează niveluri de progres, în acord cu manifestarea graduală și flexibilă a competențelor, adaptată oportunităților și intereselor copiilor și tinerilor;
4. reglementează condiții organizatorice și resurse necesare: infrastructură, dotări, resurse curriculare, formarea profesională a cadrelor didactice, parteneriate comunitare, acces egal și incluziune.

Asigurarea calității în educația extrașcolară presupune funcționarea unui sistem coerent de monitorizare, evaluare, reglare și îmbunătățire continuă, în concordanță cu principiile CREÎE. Tip de management al calității axat pe standarde:

1. *Monitorizarea internă*. Instituțiile extrașcolare realizează monitorizare continuă a activităților. Aceste procese sunt integrate în cadrul general al managementului organizațional descris în CREÎE, unde calibrarea continuă a proceselor este parte esențială a metodologiei extrașcolare.
2. *Autoevaluarea instituțională*. Instituțiile sunt responsabile să întocmească anual:
3. *Evaluarea externă*. Proces realizat de autorități naționale și locale. CREÎE prevede explicit responsabilități ale autorităților naționale în monitorizarea implementării, elaborarea ghidurilor metodologice și consolidarea cadrului normativ.
4. *Feedback sistemic*. Evaluarea calității include consultarea elevilor, părinților și comunității, mecanisme esențiale pentru centrarea pe elev și pentru adaptarea contextuală a activităților, principii întărite în viziunea CREÎE privind participarea și deschiderea spre comunitate.

Responsabilitatea pentru calitatea educației extrașcolare este distribuită între toți actorii sistemului, după cum urmează:

1. *Cadrelor didactice*. Cadrele extrașcolare aplică metode active, creative și centrate pe elev, documentând progresul formabililor și contribuind la îmbunătățirea continuă a programelor. În CREÎE, profesorii trebuie să asigure: comunicare eficientă; adaptarea metodelor la interesele și

particularitățile elevilor; învățare experiențială și contextualizată (proiecte, ateliere, activități comunitare).

2. *Managerii instituționali*. Au rolul de a coordona implementarea standardelor și de a asigura coerența proceselor educaționale. Conform cadrului general de management, ei: monitorizează implementarea curriculumului și a programelor educaționale (facilitează inovarea pedagogică; ghidează dezvoltarea profesională a cadrelor; gestionează parteneriatele cu familia și comunitatea).

Această responsabilitate este în concordanță cu rolul managerilor de „monitorizare și formulare de recomandări pentru îmbunătățire” în sistemul național.

3. *Autoritățile publice locale*, responsabile pentru: susținerea infrastructurii; alocarea resurselor financiare; facilitarea colaborării cu comunitatea și instituțiile de învățământ. Conform CREÎE, autoritățile locale integrează prevederile cadrului în strategiile educaționale locale și contribuie la asigurarea accesului echitabil la educația extrașcolară.

4. *Ministerul Educației și Cercetării (MEC)*. Are rolul de: verificare și validare a standardelor; coordonare a implementării CREÎE; monitorizare și evaluare la nivel de sistem; elaborare de politici educaționale și instrumente metodologice; perfecționarea cadrului de reglementare, pentru profesionalizarea domeniului.

Conform CREÎE, standardele sunt corelate cu finalitățile educației extrașcolare: dezvoltarea personalității, creativității, inițiativei, spiritului civic, gândirii critice și competențelor transversale.

4.4. Standarde ale educației/învățământului extrașcolar. Legătura dintre standarde și finalități

Conform articolului 39 din Codul educației, standardele educaționale de stat reprezintă condițiile obligatorii de realizare a programelor educaționale la toate nivelurile și ciclurile de învățământ, atât în instituțiile publice, cât și în cele private.

În educația extrașcolară, standardele reprezintă repere normative și calitative care definesc nivelul minim și optim de calitate al proceselor, condițiilor și rezultatelor educaționale. Acestea asigură coerența, echitatea și eficiența activităților extrașcolare și facilitează corelarea dintre viziunea educațională, implementare și rezultate.

Standardele nu au caracter rigid, ci orientativ și flexibil, adaptat specificului educației nonformale, caracterizată prin voluntariat, diversitate și personalizare a învățării.

Standarde de intrare (*resurse și condiții*) vizează cadrul în care se desfășoară educația extrașcolară:

1. resurse umane calificate;
2. infrastructură și dotări adecvate;
3. acces echitabil la programe;
4. parteneriate educaționale și comunitare.

Rol standardelor educației/ învățământului extrașcolar este de a crea premise ale realizării finalităților educaționale.

Standarde de proces se referă la modul de organizare și desfășurare a activităților:

1. proiectare curriculară flexibilă;
2. metode interactive și participative;
3. centrarea pe beneficiar;

4. integrarea tehnologiilor și a învățării experiențiale.

Rolul standardelor de proces asigură calitatea demersului educațional și eficiența formării competențelor.

Standarde de rezultat (performanță și impact) vizează achizițiile beneficiarilor:

1. competențe-cheie și transversale;
2. dezvoltare personală și socială;
3. comportamente civice și culturale;
4. motivație pentru învățarea pe tot parcursul vieții.

Rolul standardelor de proces reflectă realizarea finalităților educației extrașcolare.

Finalitățile reprezintă rezultatele educaționale dezirabile, exprimate în termeni de:

1. competențe;
2. valori și atitudini;
3. comportamente și capacități transferabile;
4. integrare socială și culturală.

În educația extrașcolară, finalitățile sunt orientate spre:

1. dezvoltarea integrală a personalității;
2. valorificarea potențialului individual;
3. formarea competențelor pentru viață;
4. participare civică activă.

Legătura dintre standarde și finalități. Legătura dintre standarde și finalități este una funcțională și cauzală:

1. Standardele de intrare → asigură condițiile necesare atingerii finalităților;
2. Standardele de proces → reglează și optimizează parcursul educațional;
3. Standardele de rezultat → validează gradul de realizare a finalităților.

Astfel, standardele operationalizează finalitățile, iar finalitățile dau sens și direcție standardelor. Standardele ca instrument de evaluare și asigurare a calității. Standardele permit:

1. monitorizarea calității programelor extrașcolare;
2. evaluarea impactului educațional;
3. comparabilitatea și transparența rezultatelor;
4. îmbunătățirea continuă a practicilor educaționale.

În acest sens, standardele constituie un mecanism de feedback între intenția educațională (finalități) și realizarea acesteia (rezultate). Standardele educației extrașcolare reprezintă repere calitative care structurează și reglează procesul educațional, asigurând coerența dintre condiții, procese și rezultate. Legătura dintre standarde și finalități este una de interdependență: standardele operationalizează finalitățile, iar finalitățile legitimează și orientează standardele, contribuind la calitatea și relevanța educației extrașcolare. Legătura dintre standarde și finalitățile educației extrașcolare sunt intrinsec legate de finalitățile educației:

a) Standarde ca mijloc, oferă criteriile prin care programele sunt proiectate, implementate și evaluate. Astfel, ele:

1. asigură coerența cu politicile educaționale naționale și europene;
2. facilitează recunoașterea rezultatelor învățării nonformale;
3. garantează calitatea și accesibilitatea ofertelor educaționale;

4. transformă educația extrașcolară într-un proces reglementat, profesionalizat și eficient.

Standardele sunt concepute pentru a contribui direct la realizarea finalităților CREÎE (formarea personalității autonome, dezvoltarea competențelor-cheie, promovarea valorilor culturale, sportive și științifice).

b) Finalități ca direcție: definesc ce tip de personalitate urmărește să formeze educația extrașcolară: creativă, responsabilă, autonomă, socială, inovatoare. Astfel:

1. standarde curriculare → susțin dezvoltarea competențelor-cheie;

2. standardele de proces → susțin creativitatea, participarea, experimentarea;

3. standardele de performanță → evaluează progresul și realizările elevilor;

4. standardele instituționale → asigură calitatea sistemului și continuitatea educațională.

Astfel, tipurile de standarde educaționale includ standarde de conținut, de performanță, de proces, de evaluare, profesionale, instituționale și ocupaționale, fiecare având rolul de a asigura coerența, calitatea și relevanța procesului de formare în raport cu finalitățile educației și cerințele sociale și profesionale.

5. INOVAȚIE CURRICULARĂ ȘI RESURSE EDUCAȚIONALE

Inovația curriculară în educația și învățământul extrașcolar constituie un principiu strategic pentru dezvoltarea și modernizarea proceselor educaționale, asigurând relevanța, flexibilitatea și adaptabilitatea programelor la nevoile, interesele și potențialul individual al copiilor și tinerilor. În contextul societal contemporan, caracterizat de dinamica rapidă a cunoștințelor și tehnologiilor, curricula extrașcolară inovativă *realizează conexiunea funcțională cu alte componente ale Curriculumului Național și permit integrarea competențelor-cheie, a competențelor generale pe domeniile educației și învățământului extrașcolar, dezvoltarea gândirii critice, a creativității, abilităților digitale și aptitudinilor socio-emoționale ale beneficiarilor, pe baza principiilor educației nonformale.*

Modernizarea curriculară a educației și a învățământului extrașcolar a fost inițiată prin aprobarea documentelor *Cadrul de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova (2020)* și *Curriculumul de bază: competențe pentru educația și învățământul extrașcolar (2020)*. Din perspectiva politicilor educaționale, aceste documente au asigurat armonizarea educației nonformale cu educația formală, prin delimitarea și argumentarea clară a rolului, statutului și funcțiilor educației și ale învățământului extrașcolar în cadrul sistemului de învățământ general și al educației nonformale.

Următoarele politici de inovare curriculară în educația și învățământul extrașcolar vor contribui la eficientizarea capacității de implementare a documentelor menționate, în vederea consolidării acestora la nivel de procese educaționale, al subsistemului extrașcolar și al sistemului educațional în ansamblu, prin: *configurarea unui cadru teleologic coerent al educației și învățământului extrașcolar; corelarea sistemului de finalități ale învățământului formal cu cele ale educației și învățământului nonformal; racordarea la competențele-cheie pentru educația pe parcursul întregii vieți, conform Recomandării Consiliului Uniunii Europene (Bruxelles, 22 mai 2018); asigurarea coerenței dintre diferitele categorii de competențe.*

Resursele educaționale în educația și învățământul extrașcolar sunt stabilite prin: *Codul Educației al Republicii Moldova, Cadrul de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova (2020) și Curriculumul de bază: competențe pentru educația și învățământul extrașcolar (2020), Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a instituțiilor de învățământ extrașcolar (2025), Programul activităților extrașcolare în învățământul primar și secundar, ciclul I și II, aprobat anual prin ordinul MEC.*

Din perspectiva politicilor educaționale, utilizarea și dezvoltarea resurselor educaționale în educația și învățământul extrașcolar contribuie la diversificarea ofertelor educaționale, la creșterea accesibilității și echității educației, la personalizarea parcurșurilor de învățare și la consolidarea legăturii dintre educația formală, nonformală și informală. În acest sens, resursele educaționale contemporane, prezentate în Figura 5.1., constituie un factor strategic pentru inovarea curriculară, digitalizarea educației și adaptarea educației și învățământului extrașcolar la cerințele societății cunoașterii și ale învățării pe parcursul întregii vieți.

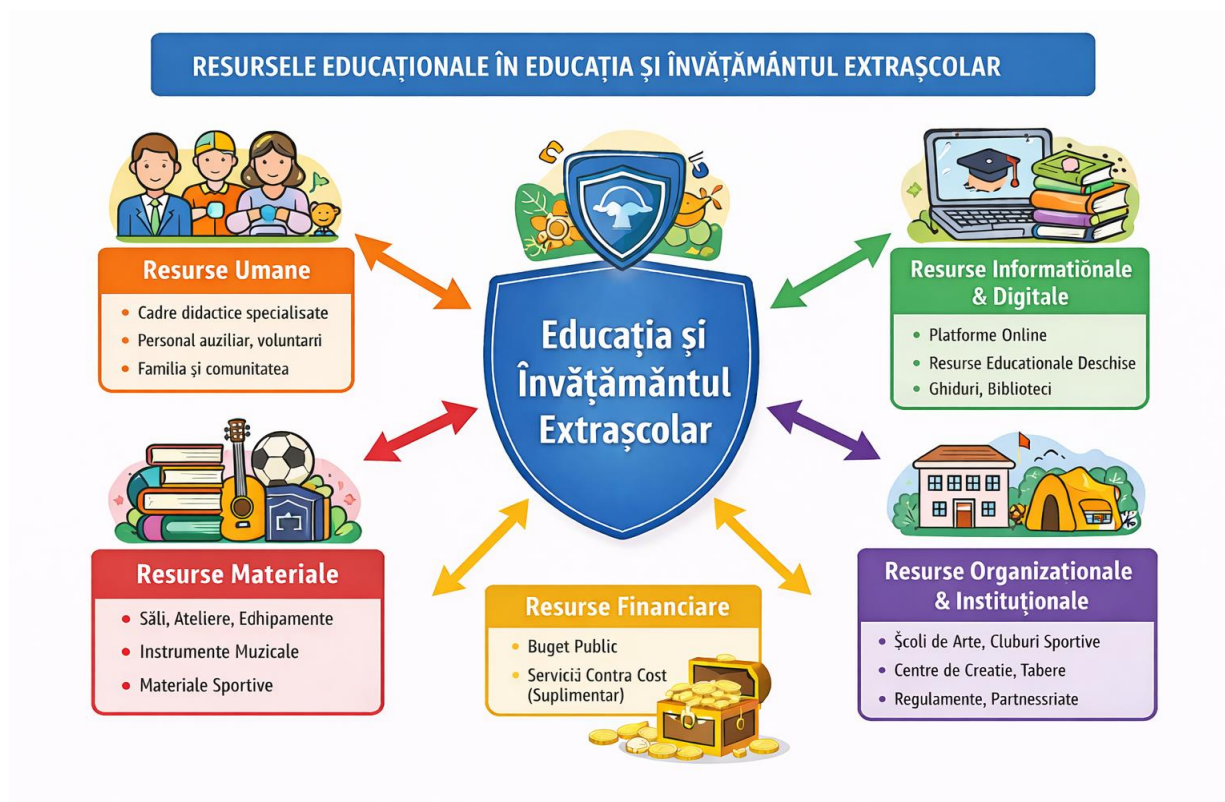


Figura 5.1. Resurse educaționale în educația și învățământul extrașcolar
(Sursă: sintetizat după prevederile Codului Educației)

Inovația curriculară, susținută de resurse educaționale moderne, se constituie ca un instrument esențial pentru asigurarea calității educației extrașcolare, promovarea incluziunii și pregătirea copiilor și tinerilor pentru integrarea activă și responsabilă în societatea contemporană.

5.1. Principiile învățării în educație și învățământul extrașcolar

Învățarea în contextul educației și învățământului extrașcolar se fundamentează pe principii pedagogice care asigură dezvoltarea armonioasă, activă și responsabilă a copiilor și tinerilor. Aceste principii reflectă caracterul nonformal și experiențial al educației extrașcolare, promovând implicarea activă a beneficiarilor, autonomia în procesul de învățare și dezvoltarea competențelor-cheie necesare pentru adaptarea la dinamica societății contemporane și a competențelor generale pe domenii ale educației și învățământului extrașcolar.

Învățarea și educația extrașcolară ca parte a învățământului general are la bază principiile fundamentale ale educației, stabilite prin Codul Educației (Tabelul 5.1.). Totodată, Cadrul de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova (2020) propune un sistem de legi și principii privind educația și învățământul extrașcolar, conform Tabelului din Anexa 2.

Tabelul 5.1. Principiile învățării în domeniul extrașcolar

№	Principiul	Conținut esențial	Raportare la Codul educației și CRCN
1	Învățare activă și participativă	Copilul învață prin acțiune, explorare și implicare directă	CRCN: orientare spre competențe-cheie
2	Învățare prin experiență	Activități bazate pe proiecte, ateliere, joc și activități practice	CRCN: abordare constructivistă
3	Individualizarea și diferențierea	Respectarea ritmului, nivelului și stilului de învățare	Codul educației: educație personalizată
4	Dezvoltarea competențelor-cheie	Formarea competențelor sociale, civice, culturale, digitale, antreprenoriale	CRCN: sistem de competențe
5	Motivația intrinsecă	Învățarea este susținută de interes și plăcere, nu de constrângeri	Codul educației: rolul motivației
6	Evaluarea formativă	Autoevaluare, feedback și accent pe progresul personal	CRCN: evaluare pentru învățare

5.2. Mediul educațional și organizarea procesului educațional în învățământul extrașcolar

Mediul de educație și învățare extrașcolară completează și extinde experiențele educaționale formale, oferind contexte variate de explorare, creație, cooperare și afirmare personală, într-un cadru sigur, incluziv și stimulat.

Unele prevederi cu referire mediul de învățare în educația și învățământul extrașcolar sunt stipulate în *Regulamentul sanitar 1204/2010*. Documentul stabilește normele sanitare pentru toate instituțiile de învățământ indiferent de tipul de proprietate și de forma organizatorico-juridică și vizează proiectarea și construcția instituțiilor de învățământ, reconstrucția instituțiilor de învățământ, exploatarea instituțiilor de învățământ, instruirea și educația elevilor în instituțiile de învățământ și a specialiștilor care efectuează supravegherea de stat a sănătății publice.

Organizarea mediului de învățare în educația extrașcolară se fundamentează pe următoarele principii: centrarea pe copil și tânăr ca subiect activ al învățării; siguranța fizică, emoțională și psihologică a beneficiarilor; respectarea diversității și promovarea incluziunii; accesibilitatea și echitatea în utilizarea resurselor; flexibilitatea și adaptabilitatea spațiilor și activităților; stimularea creativității, inițiativei și autonomiei; colaborarea și comunicarea deschisă; utilizarea responsabilă a tehnologiilor.

Mediul de educație și învățare extrașcolară: incluziv, echitabil, sigur, prietenos spațiu al dezvoltării durabile trebuie să asigure acces egal tuturor copiilor și tinerilor, indiferent de gen, origine socială, statut economic, dizabilitate sau apartenență culturală, să contribuie la formarea unei culturi a dezvoltării durabile (Figura 5.3.).



Figura 5.3. Mediul educației și învățării extrașcolare

Cadrele didactice și actorii din educația extrașcolară au un rol esențial în proiectarea și menținerea unui mediu de învățare de calitate, prin: profesionalizare continuă și dezvoltare competențială; facilitarea învățării și ghidarea procesului educațional; crearea unui climat de încredere și motivație; stimularea participării active și a cooperării; reflecție colaborarea cu alți actori educaționali.

Calitatea mediului de învățare va fi monitorizată și evaluată periodic prin: autoevaluarea instituțională; feedback-ul beneficiarilor și părinților; observarea activităților educaționale; evaluări interne și externe; îmbunătățirea continuă a condițiilor de învățare.

5.3. Evaluarea rezultatelor învățării: cadrul metodologic și instrumentar

Evaluarea rezultatelor învățării în educația extrașcolară constituie un proces sistematic, continuu și preponderent formativ, orientat spre măsurarea progresului beneficiarilor, valorizarea performanțelor individuale și optimizarea demersului educațional. Aceasta nu se limitează la constatarea nivelului de achiziție, ci urmărește dezvoltarea integrală a competențelor, sprijinirea învățării active și stimularea auto-reflecției.

Prin funcțiile sale, evaluarea: reflectă gradul de dezvoltare a competențelor-cheie și a celor specifice domeniului de activitate; susține implicarea activă a beneficiarilor în propriul parcurs de formare; asigură un feed-back constructiv, continuu și argumentat pentru cadrele didactice, beneficiari și părinți; contribuie la fundamentarea deciziilor privind ajustarea curriculumului, strategiilor de predare-învățare și a activităților educaționale.

Evaluarea rezultatelor învățării în mediul extrașcolar se bazează pe un set de principii care garantează coerența și relevanța procesului evaluativ. Principiul *centrării pe beneficiar* vizează raportarea evaluării la progresul individual și la particularitățile de vârstă și dezvoltare ale copiilor și tinerilor. *Transparența și claritatea* presupun comunicarea criteriilor, indicatorilor și metodelor de evaluare către beneficiari și părinți. Principiul *formativității* conferă evaluării un rol de sprijin și reglare a învățării, nu doar de constatare a rezultatelor.

Totodată, evaluarea respectă principiile *incluziunii și echității*, adaptându-se nevoilor și posibilităților tuturor participanților, precum și pe cele ale *obiectivității și validității*, prin utilizarea unor instrumente care măsoară real competențele vizate. *Continuitatea și periodicitatea* asigură caracterul permanent al evaluării, integrat în desfășurarea activităților. În contextul educației extrașcolare, evaluarea are caracter *preponderent facultativ și neformalizat*, fiind orientată spre stimulare și motivare, nu spre notare, cu excepția instituțiilor specializate (școli de muzică, arte și arte plastice).

Cadrul metodologic al evaluării rezultatelor învățării este structurat pe mai multe dimensiuni. O primă dimensiune o constituie evaluarea competențelor-cheie și transversale. Aceasta include: competențele de alfabetizare și multilingvism, vizând capacitatea de a înțelege și comunica eficient; cele STEM și digitale, orientate spre rezolvarea de probleme, gândire critică și utilizarea tehnologiei; competențele sociale și civice, care vizează colaborarea, responsabilitatea și implicarea comunitară; competențele artistice și culturale, centrate pe creativitate, expresivitate și sensibilitate estetică; precum și competențele antreprenoriale și de învățare autonomă, referitoare la inițiativă, planificare și autoevaluare.

O altă dimensiune este evaluarea diferențiată pe niveluri ISCED, având în vedere caracterul transversal al educației extrașcolare. Astfel, pentru nivelurile **ISCED 0–1**, evaluarea este orientată spre observarea progresului și a gradului de implicare în activități. Pentru **ISCED 2–3**, evaluarea combină autoevaluarea, evaluarea formativă și evaluarea prin proiecte. La nivelurile **ISCED 4–5**, accentul cade pe proiecte complexe, portofolii și prezentări integrate.

În educația extrașcolară se utilizează o varietate de metode și strategii de evaluare, adaptate specificului activităților și vârstei beneficiarilor. Evaluarea formativă asigură feed-back permanent pe parcursul activităților, iar evaluarea sumativă permite aprecierea progresului la finalul unui modul sau proiect. Autoevaluarea și reflecția sunt susținute prin jurnale, portofolii și rapoarte de progres, iar evaluarea reciprocă favorizează învățarea prin schimb de feed-back între participanți.

De asemenea, se recurge la observația sistematică pentru monitorizarea comportamentului și implicării beneficiarilor, la evaluarea prin proiecte și produse finale (lucrări, creații, prezentări, prototipuri, performanțe), precum și la forme de testare alternativă, precum chestionare, quiz-uri digitale și exerciții aplicative. (Tabelul 5.3.)

Tabelul 5.3. *Evaluarea și Certificarea rezultatelor învățării la nivel de Centre de creație (și alte structuri cu funcții similare) și Școli de Arte (muzică, teatru, arte plastice și dans)*

Evaluare și Certificare	Centre de creație și alte structuri cu funcții similare	Școli de Arte (muzică, teatru, arte plastice și dans)
--------------------------------	----------------------------------------------------------------	--------------------------------------------------------------

<p>Evaluarea rezultatelor</p>	<p>Evaluarea reprezintă un ansamblu de acțiuni sistemice, prin care se analizează și se apreciază activitatea copiilor și tinerilor. Evaluarea activității copiilor poate fi realizată în baza observării sistemice, autoevaluării, feedback-ului verba unui portofoliu individual, care cuprinde: lucrări, diplome, certificate și înscrisuri obținute pe perioada frecventării activității extrașcolare, lucrări realizate (desene, obiecte, texte, înregistrări), schițe și etape intermediare, reflecții ale copilului; expoziții, activități cultural-artistice, concursuri, festivaluri prezentări, materiale media.</p> <p>Instituția de comun cu alți parteneri poate stimula activitățile de performanță ale copiilor și tinerilor la nivel local, național și internațional prin alocarea unor premii, din partea consiliului reprezentativ al părinților, agenților economici, fundațiilor științifice și culturale, comunității locale etc.</p>	<p>Evaluarea rezultatelor învățării este obligatorie și se realizează pe durata anului de studii prin: colocvii/ colocvii tehnice; examene de promovare; examene de absolvire, testări, vizionări, spectacole, recitaluri ș.a. metodologia de organizare și desfășurare a evaluării competențelor elevilor în instituțiile de învățământ extrașcolar artistic complementar - Școli de Arte (muzică, teatru, arte plastice, dans)</p>
<p>Finalizarea studiilor/ Certificarea</p>	<p>Certificarea studiilor nu este asigurată și obligatorie.</p>	<p>Certificarea studiilor este asigurată pentru toți elevii care au parcursul școlar asigurat și realizat, conform Planului-cadru de învățământ. După susținerea examenelor de absolvire, conform profilului determinat, elevii obțin Certificatul de competență artistică.</p> <p>Certificatul de competență artistică oferă elevilor absolvenți posibilitatea continuării studiilor, într-o instituție de învățământ de profil, cu respectarea sau în condițiile stabilite de acestea.</p>

Evaluarea în educația și învățământul extrașcolar este centrată pe dezvoltarea competențelor și pe progresul individual al beneficiarilor, având caracter predominant formativ și reflexiv. Aceasta urmărește nu doar rezultatele imediate, ci și impactul educațional pe termen mediu și lung.

Rezultatele obținute pot fi valorificate prin micro-certificări, badge-uri educaționale sau certificate de competență, contribuind la recunoașterea învățării nonformale în parcursul educațional al beneficiarilor.

Instrumentarul de evaluare în educația și învățământul extrașcolar este structurat pentru a susține multiple dimensiuni ale evaluării conform Figurii 5.4.



Figurii 5.4. Instrumentarul de evaluare în educația și învățământul extrașcolar

6. IMPLEMENTAREA CADRULUI DE REFERINȚĂ AL EDUCAȚIEI ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI EXTRAȘCOLAR (CREÎE) ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Implementarea Cadrului de Referință al Educației și Învățământului Extrașcolar (CREÎE) presupune un proces managerial complex, care vizează atât organizarea eficientă a activităților educaționale, cât și dezvoltarea durabilă a instituțiilor de învățământ extrașcolar. Din perspectivă managerială, CREÎE reprezintă un instrument strategic ce ghidează deciziile instituționale, planificarea resurselor și asigurarea calității proceselor educaționale.

6.1. Mecanisme de implementare la nivel instituțional, local și național

La *nivel instituțional*, implementarea CREÎE presupune integrarea prevederilor documentului în politicile și practicile interne ale instituțiilor de învățământ extrașcolar. Aceasta se reflectă în: - includerea orientărilor CREÎE în planurile de dezvoltare instituțională, regulamentele interne și proiectele educaționale; - proiectarea ofertei educaționale în conformitate cu domeniile de formare și competențele vizate; - organizarea activităților în funcție de interesele și nevoile beneficiarilor, respectând caracterul voluntar al participării; - aplicarea metodelor pedagogice active și centrate pe elev; - dezvoltarea competențelor profesionale ale cadrelor didactice prin formare continuă și schimb de bune practici; - consolidarea culturii organizaționale orientate spre calitate și inovare. Managerii instituțiilor au un rol determinant în procesul de implementare, asigurând leadership educațional, sprijin metodologic și condiții favorabile aplicării coerente a CREÎE.

La *nivel local*, implementarea CREÎE presupune implicarea autorităților publice și colaborarea dintre instituțiile educaționale, familie și comunitate pentru asigurarea accesului echitabil la educația extrașcolară. Acest nivel vizează: - integrarea educației extrașcolare în strategiile de dezvoltare educațională locală; - susținerea financiară și logistică a instituțiilor extrașcolare; - adaptarea ofertei educaționale la specificul cultural, social și economic al comunității; - dezvoltarea parteneriatelor educaționale locale. Prin aceste mecanisme, educația extrașcolară devine un serviciu educațional public stabil și accesibil, contribuind la coeziunea socială și la dezvoltarea comunității.

La *nivel național*, implementarea CREÎE este asigurată prin politici educaționale coerente, mecanisme de reglementare și instrumente de monitorizare și evaluare a calității: - consolidarea cadrului normativ și metodologic al educației extrașcolare; - utilizarea CREÎE ca document de referință în elaborarea politicilor educaționale și a standardelor de calitate; - coordonarea și monitorizarea procesului de implementare; - elaborarea ghidurilor metodologice și susținerea formării continue a personalului didactic. În acest mod, CREÎE contribuie la asigurarea unității și coerenței sistemului de educație extrașcolară, la profesionalizarea domeniului și la creșterea vizibilității acestuia la nivel național.

Implementarea Cadrului de Referință al Educației și Învățământului Extrașcolar (CREÎE) din Republica Moldova reprezintă un proces complex și dinamic, orientat spre modernizarea și eficientizarea educației extrașcolare, în concordanță cu transformările sociale, culturale și economice contemporane. Procesul de implementare are loc la mai multe niveluri – *instituțional, local și național* – fiecare având roluri și responsabilități distincte, dar interdependente.

6.2. Temele cross-curriculare în educație și învățământul extrașcolar

Temele cross-curriculare în educația și învățământul extrașcolar reflectă priorități educaționale actuale și contribuie la formarea competențelor transversale necesare integrării active în societate. Acestea devin componente sistemice ale ofertei educaționale, fiind abordate în mod transversal și contextualizat.

În cadrul activităților extrașcolare, temele cross-curriculare sunt abordate într-o manieră flexibilă și aplicativă, prin proiecte, ateliere, activități de voluntariat și inițiative comunitare. Această abordare favorizează învățarea experiențială și dezvoltarea gândirii critice, a spiritului civic și a responsabilității sociale. Instituționalizarea acestor teme favorizează dezvoltarea competențelor transversale și susține orientarea educației extrașcolare către provocările societății contemporane, precum cetățenia activă, dezvoltarea durabilă și educația digitală, descrise în Tabelul 6.1.

Tabelul 6.1. Integrarea temelor cross-curriculare în tipurile de instituții de educație și învățământ extrașcolar

Tip instituție	Exemple de teme cross-curriculare	Modalități de integrare
Case/centre de creație, cultură și arte	Cultura pentru dezvoltare personală și socială, Diversitate culturală, Mediu și sustenabilitate.	-Proiecte artistice tematice (expoziții, spectacole, festivaluri) cu mesaj social sau ecologic -Ateliere de colaborare interculturală -Dezbateri și prezentări pe teme de responsabilitate civică
Școli de Arte (muzică, teatru, arte plastice, dans)	Cultura artistică, Educație civică și valori, Diversitate culturală.	-Lecții și ateliere integrate cu tematică socială și culturală -Proiecte de artă participativă cu comunitatea -Expoziții și spectacole care promovează valori sociale, drepturile omului, diversitate culturală
Centre științifice și tehnologice	Tehnologie, TIC și antreprenariat, Mediu și sustenabilitate	-Experimente științifice cu impact ecologic -Proiecte STEM interdisciplinare integrate cu educația civică -Hackathoane și concursuri tematice de inovație socială
Școli de Sport	Sănătate și stil de viață activ, Educație civică, Fair-play și colaborare	- Activități sportive care promovează valori precum respectul, colaborarea și fair-play-ul - Campanii de informare privind sănătatea și stilul de viață activ - Evenimente sportive tematice legate de comunitate sau mediu

Centre de tineret și voluntariat	Educație civică, Drepturile copilului, Mediu și sustenabilitate.	- Proiecte de voluntariat comunitar - Campanii de responsabilitate socială și ecologică - Activități de advocacy și sensibilizare pe teme sociale
Biblioteci și centre de lectură extrașcolară	Cultura lecturii, Diversitate culturală, Educație civică.	- Cluburi de lectură tematică - Dezbateri și cercuri de discuție pe teme transversale - Proiecte de creație literară cu impact social

Observații metodologice:

1. Școlile de Arte (muzică, teatru, arte plastice, dans) se concentrează pe integrarea temelor cross-curriculare prin activități artistice cu valoare socială și culturală, implicând beneficiarii în proiecte care dezvoltă empatie, responsabilitate și sensibilitate culturală.

2. Școlile de Sport integrează temele prin activități fizice care promovează valori sociale, sănătate și colaborare, combinând exercițiul fizic cu educația civică și dezvoltarea competențelor sociale.

3. În toate tipurile de instituții, integrarea temelor transversale se face prin proiecte interdisciplinare, experiențe practice și evaluare holistică, asigurând coerența educațională și dezvoltarea competențelor multiple.

4. Integrarea STEM cu temele cross-curriculare contribuie la formarea competențelor-cheie, la dezvoltarea gândirii critice și la responsabilizarea elevilor față de societate și mediu, transformând învățarea într-un proces relevant, aplicativ și orientat spre viitor.

5. Domeniul Turism și Agreement, integrat cu temele cross-curriculare, contribuie la formarea unei personalități active, responsabile și conectate la mediul natural și socio-cultural, valorificând educația extrașcolară ca spațiu al învățării autentice și durabile.

6.3. Planul-cadru de învățământ extrașcolar artistic complementar

Planul-cadru de învățământ extrașcolar artistic complementar elaborat în baza

CREÎE, oferă structura generală pentru organizarea activităților educaționale extrașcolare, stabilind domeniile de formare și tipurile de programe. Acesta asigură un echilibru între coerență și flexibilitate, permițând instituțiilor să-și adapteze oferta educațională la nevoile și interesele beneficiarilor. Prin intermediul planului-cadru, educația extrașcolară devine un spațiu de inovare pedagogică, orientat spre rezultate ale învățării și dezvoltarea competențelor.

Planul-cadru de învățământ extrașcolar artistic complementar reprezintă un instrument-cheie al instituționalizării CREÎE, deoarece operationalizează principiile și orientările acestuia în structuri curriculare clare. Prin aplicarea planului-cadru, instituțiile asigură coerența programelor extrașcolare, transparența ofertei educaționale și comparabilitatea rezultatelor învățării, menținând în același timp flexibilitatea necesară adaptării la specificul beneficiarilor.

Instituțiile de învățământ extrașcolar artistic complementar își pot propune planuri de învățământ personalizate (fără a diminua numărul total de ore planificat), având la bază prezentul

Plan-cadru. Planurile de învățământ personalizate vor fi elaborate, avizate, aprobate la nivel de instituție și de autoritate a administrației publice locale. Planul-cadru elaborat la nivel de instituții și prezentate pentru avizare, se pot aplica numai în cazurile în care sunt întrunite următoarele condiții:

1. Sunt planificate/identificate surse financiare suficiente de către administrația instituției de învățământ și administrația publică locală;
2. Instituția de învățământ dispune de cadre didactice/specialiști calificați și competenți în domeniul/profilul selectat;
3. Există baza materială, care permite organizarea eficientă a procesului educațional;
4. Există avizul administrației publice locale și aprobarea Ministerului Educației și Cercetării.

Autoritățile administrației publice locale de specialitate în domeniul învățământului/direcțiile /secțiile cultură de profil, avizează Planurile de învățământ al instituțiilor din subordine, ținând cont de numărul total de ore acordat/pe discipline, numărul de unități salariale existente, în limita bugetului aprobat. Calculele urmează a fi realizate conform bugetului instituției planificat pentru un an de studii. Administrația instituției determină numărul de grupuri, conform specificului disciplinelor (de grup/individual), numărul total al elevilor, care vor studia disciplinele respective și unitățile salariale disponibile.

Modificările/adaptările posibile ce vizează numărul de ore planificate pentru o disciplină, pot fi realizate fără schimbarea numărului total de ore planificate, pentru specialitatea respectivă, din contul altor discipline, în următoarele cazuri:

1. Elevii se pregătesc pentru concerte, concursuri/spectacole/festivaluri, expoziții/recitaluri, etc.,
2. Elevii nu dispun de timp suficient și/sau condiții în vederea exersărilor individuale și/sau pregătirea temelor pentru acasă.

Orele de grup/colective pot fi redistribuite, astfel, ca să acopere necesitățile și activitățile planificate (repetițiile colective, activitățile realizate în comun cu maestrul de concert), ținând cont de specificul instituției, amplasarea acesteia, alte particularități, locale/zonale/regionale. Se consideră absolvenți ai cursului integral pentru profilul Arta Muzicală, elevii care au absolvit 7 clase, în baza programului de studii de 7 ani și elevii care au absolvit 5 clase, în baza programului de studii de 5 ani. Pentru Arta Teatrală și Arta Coregrafică, elevii care au absolvit 5 clase, în baza programului de studii de 5 ani, iar Arte Plastice, elevii care au absolvit 4 clase, în baza programului de studii de 4 ani. Instituțiile pot înmatricula elevi la treapta pregătitoare, și înscrie elevi la treapta pre-profesională pentru absolvenți și grupe pentru adulți, în limita numărului de locuri disponibile (în baza cererilor depuse).

Taxa de studii este calculată de către Administrația Publică Locală, în conformitate cu legislația în vigoare. Norma didactică pentru profesori și maeștri de concert este stabilită conform cadrului legal în vigoare.

6.4. Aspecte manageriale ale implementării și dezvoltării instituționale

Implementarea Cadrului de Referință al Educației și Învățământului Extrașcolar (CREÎE) presupune integrarea acestuia în procesele de management și dezvoltare instituțională ale instituțiilor de educație extrașcolară. Din perspectivă managerială, documentul devine un reper strategic pentru

organizarea, funcționarea și evaluarea activităților educaționale, contribuind la creșterea calității și sustenabilității instituționale.

Managementul educației extrașcolare se axează pe planificare strategică, utilizarea eficientă a resurselor, dezvoltarea resurselor umane și promovarea unui climat organizațional favorabil colaborării și inovării pedagogice. În acest context, rolul managerilor este de a facilita procesele de schimbare, de a sprijini cadrele didactice și de a asigura coerența și calitatea activităților educaționale.

Un element fundamental al implementării CREÎE îl constituie integrarea prevederilor acestuia în documentele de planificare instituțională, precum planurile de dezvoltare instituțională, strategiile educaționale și planurile operaționale anuale. Această planificare permite: - alinierea misiunii și obiectivelor instituției cu politicile educaționale naționale; - orientarea activităților extrașcolare spre dezvoltarea competențelor beneficiarilor; - stabilirea direcțiilor de dezvoltare instituțională pe termen mediu și lung. Prin planificare strategică coerentă se asigură continuitatea și relevanța activităților educaționale extrașcolare.

Eficiența implementării CREÎE depinde în mare măsură de competențele profesionale ale cadrelor didactice și ale personalului managerial. Managementul resurselor umane vizează dezvoltarea continuă a acestora prin: - participarea la programe de formare profesională continuă; - activități de mentorat și consiliere profesională; - schimbul de bune practici și cooperarea profesională între instituții; - stimularea implicării cadrelor didactice în proiecte și inițiative educaționale inovatoare. Consolidarea competențelor profesionale contribuie la aplicarea eficientă a orientărilor curriculare și metodologice promovate de CREÎE.

Implementarea CREÎE presupune dezvoltarea unei culturi organizaționale deschise schimbării și inovării pedagogice. Managerii instituțiilor au responsabilitatea de a crea un climat organizațional bazat pe colaborare, încredere și reflecție profesională. Adoptarea unui leadership educațional participativ și responsabil favorizează: - implicarea cadrelor didactice în procesele decizionale; - promovarea inițiativelor educaționale inovatoare; - dezvoltarea practicilor pedagogice centrate pe elev și pe competențe. Astfel, instituțiile devin organizații capabile să răspundă dinamic nevoilor educaționale ale comunității.

Calitatea activităților extrașcolare depinde de existența unei infrastructuri adecvate și a resurselor materiale și financiare necesare desfășurării activităților. Managerii instituțiilor au responsabilitatea de a asigura utilizarea eficientă a resurselor disponibile și de a identifica oportunități suplimentare de finanțare prin: - parteneriate cu autoritățile publice și organizațiile comunitare; - participarea la proiecte educaționale și programe de finanțare; - mobilizarea resurselor comunitare în sprijinul activităților educaționale.

O gestionare eficientă a resurselor contribuie la diversificarea și îmbunătățirea ofertei educaționale. Aceste procese contribuie la consolidarea responsabilității instituționale și la dezvoltarea unei culturi a calității în educația extrașcolară.

În concluzie, aspectele manageriale ale implementării CREÎE contribuie la consolidarea capacității instituționale, la creșterea calității activităților educaționale și la transformarea instituțiilor de învățământ extrașcolar în organizații eficiente și durabile.

6.5. Monitorizarea, evaluarea și raportarea implementării CREÎE

Monitorizarea, evaluarea și raportarea implementării Cadrului de Referință al Educației și Învățământului Extrașcolar (CREÎE) reprezintă instrumente esențiale pentru asigurarea calității, coerenței și eficienței proceselor educaționale extrașcolare. Aceste procese permit nu doar măsurarea progresului în atingerea obiectivelor curriculare, ci și identificarea oportunităților de îmbunătățire și consolidarea responsabilității instituționale.

Monitorizarea are rolul de a urmări modul în care instituțiile aplică prevederile CREÎE și de a colecta date relevante privind activitățile educaționale, resursele utilizate și implicarea beneficiarilor. Aceasta include: - verificarea implementării programelor și proiectelor extrașcolare conform orientărilor CREÎE; - urmărirea participării beneficiarilor și a diversității activităților; - identificarea factorilor care influențează performanța instituțională. Monitorizarea se realizează continuu, pe baza unor indicatori clar definiți și adaptabili la specificul fiecărei instituții.

Evaluarea reprezintă procesul de analiză a rezultatelor activităților extrașcolare în raport cu obiectivele și competențele stabilite în CREÎE. Aceasta are ca scop: - măsurarea eficienței proceselor educaționale și a impactului asupra dezvoltării competențelor beneficiarilor; - identificarea punctelor forte și a domeniilor ce necesită îmbunătățiri; - fundamentarea deciziilor manageriale și pedagogice privind ajustarea și optimizarea programelor. Evaluarea poate fi realizată prin metode calitative (observații, interviuri, studii de caz) și cantitative (rapoarte statistice, chestionare de feedback, indicatori de performanță).

Raportarea constituie mecanismul prin care rezultatele monitorizării și evaluării sunt documentate și comunicate factorilor de decizie, personalului instituțional și comunității educaționale. Aceasta include: - redactarea rapoartelor periodice privind progresul implementării CREÎE; - furnizarea de recomandări pentru ajustarea activităților și dezvoltarea instituțională; - promovarea transparenței și responsabilității în managementul educației extrașcolare. Rapoartele contribuie la consolidarea unui ciclu de îmbunătățire continuă și la creșterea calității educației extrașcolare.

În concluzie, implementarea unui sistem coerent de monitorizare, evaluare și raportare asigură: alinierea practicilor instituționale la obiectivele și orientările CREÎE; dezvoltarea durabilă a instituțiilor de educație extrașcolară; creșterea vizibilității și responsabilității educației extrașcolare la nivel local și național; fundamentarea deciziilor strategice și manageriale pentru optimizarea proceselor educaționale. Prin acest sistem, CREÎE devine un instrument funcțional, contribuind la consolidarea calității și relevanței educației extrașcolare în Republica Moldova.

6.6. Rolul CREÎE în coordonarea, sprijinirea și monitorizarea implementării

CREÎE joacă un rol central în armonizarea, susținerea și evaluarea activităților educaționale extrașcolare, asigurând coerența și calitatea întregului sistem. Prin funcțiile sale de coordonare și sprijin, CREÎE devine un instrument strategic pentru instituțiile de învățământ extrașcolar și pentru autoritățile responsabile la nivel local și național.

Astfel, CREÎE asigură unitatea sistemului de educație extrașcolară prin: - stabilirea obiectivelor și indicatorilor de performanță pentru programele și activitățile extrașcolare; oferirea unui cadru metodologic și normativ unitar pentru toate instituțiile implicate; - promovarea unei viziuni

comune privind dezvoltarea competențelor beneficiarilor și organizarea activităților. Coordonarea facilitează alinierea inițiativelor locale la politicile și prioritățile naționale, contribuind la consistența și eficiența procesului educațional extrașcolar.

CREÎE oferă sprijin concret prin: - furnizarea de ghiduri metodologice și instrumente de planificare a activităților; - organizarea de sesiuni de formare profesională continuă și schimburi de bune practici; - consilierea managerilor și cadrelor didactice în adaptarea programelor la nevoile beneficiarilor și la resursele disponibile. Prin aceste mecanisme, CREÎE consolidează competențele profesionale și capacitatea instituțională, favorizând implementarea coerentă și de calitate a educației extrașcolare.

CREÎE stabilește mecanisme de monitorizare care permit: - evaluarea periodică a progresului instituțiilor în atingerea obiectivelor curriculare; - identificarea punctelor forte și a domeniilor care necesită intervenții sau ajustări; - raportarea rezultatelor către autoritățile locale și centrale, pentru a fundamenta deciziile manageriale și de politică educațională.

Monitorizarea sistematică sprijină un proces continuu de îmbunătățire, crește responsabilitatea instituțională și facilitează transparența în implementarea educației extrașcolare.

În concluzie, CREÎE are rolul de coordonator, facilitator și evaluator al educației extrașcolare, oferind cadrul necesar pentru planificare strategică, dezvoltare instituțională, sprijin profesional și evaluarea calității. Prin rolul său integrator, CREÎE asigură coerența sistemului, promovează bune practici și contribuie la dezvoltarea durabilă a educației extrașcolare în Republica Moldova.

Plan-model de implementare a Cadrului de Referință al Educației și Învățământului Extrașcolar

Prezentul plan-model operaționalizează implementarea Cadrului de Referință al Educației și Învățământului Extrașcolar (CREÎE) în Republica Moldova, în conformitate cu prevederile Codului educației al Republicii Moldova, cu politicile naționale în domeniul educației, tineretului și culturii și cu principiile educației pe tot parcursul vieții.

Documentul are caracter normativ-orientativ și stabilește un cadru unitar de acțiune pentru autoritățile centrale de specialitate, autoritățile administrației publice locale și instituțiile de educație extrașcolară, asigurând coerența dintre politici, management educațional și practica pedagogică.

Implementarea CREÎE este concepută ca un proces etapizat, coerent și monitorizabil, având drept finalitate creșterea calității, relevanței, accesibilității și echității educației extrașcolare, precum și consolidarea acesteia ca subsistem educațional complementar învățământului formal.

Tabelul 6.2. *Plan-model de implementare a Cadrului de Referință al Educației și Învățământului Extrașcolar (CREÎE) la nivel instituțional, local și național*

Nivel de implementare	Actori responsabili	Responsabilități principale	Indicatori de succes	Termen de realizare (2026–2030)	Riscuri asociate

Central	Ministerul Educației și Cercetării (MEC)	Elaborarea și aprobarea cadrului normativ de aplicare a CREÎE; integrarea CREÎE în strategiile naționale din domeniul educației, tineretului și culturii; asigurarea finanțării strategice multianuale	CREÎE aprobat prin acte normative; referințe explicite în documente de politici; buget dedicat educației extrașcolare	2026–2027	Întârzieri legislative; subfinanțare; instabilitate instituțională
	Agencia Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (ANACEC); institute și centre de profil	Elaborarea metodologiilor de implementare, a standardelor de calitate și a instrumentelor de evaluare	Metodologii aprobate; standarde publicate; rapoarte naționale de evaluare	2027–2028	Capacitate instituțională redusă; fragmentare metodologică
Local	Organe locale de specialitate în domeniul învățământului	Coordonarea implementării CREÎE la nivel teritorial; monitorizarea instituțiilor; sprijin metodologic	Planuri locale de implementare; rapoarte anuale; activități de formare profesională	2027–2030	Aplicare neunitară; deficit de specialiști
	Autorități ale administrației publice locale (APL)	Asigurarea resurselor financiare și logistice; dezvoltarea parteneriatelor comunitare	Bugete locale alocate; parteneriate funcționale; creșterea ccesului beneficiarilor	2027–2030	Resurse financiare limitate; interes comunitar scăzut
Instituțional	Conducerea instituțiilor de educație extrașcolară	Integrarea CREÎE în documentele manageriale (PDI, planuri anuale); organizarea ofertei educaționale pe competențe	Plan de dezvoltare instituțională revizuit; ofertă educațională aliniată CREÎE	2026–2028	Rezistență la schimbare; capacitate managerială redusă
	Cadre didactice / formatori	Proiectarea și implementarea activităților extrașcolare centrate pe competențe; evaluare formativă	Programe validate; portofolii de competențe; progres demonstrabil al beneficiarilor	2026–2030	Formare insuficientă; supraîncărcare profesională
	Beneficiari (copii, elevi, tineri) și părinți	Participare activă; feedback; co-implicare în viața instituției	Rată crescută de participare; nivel ridicat de satisfacție	2026–2030	Demotivare; participare discontinuă

Explicarea narativă a responsabilităților și mecanismelor de implementare:

1. Nivelul central

La nivel central, responsabilitatea majoră revine Ministerului Educației și Cercetării, în limitele competențelor sale legale privind elaborarea politicilor educaționale, aprobarea cadrului normativ și coordonarea sistemului național de educație extrașcolară. MEC are rolul de a transforma Cadrul de Referință într-un instrument operațional, prin elaborarea și aprobarea actelor normative subsecvente (ordine, regulamente, metodologii), precum și prin integrarea acestuia în strategiile naționale de dezvoltare a educației.

Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (ANACEC), în limitele atribuțiilor sale legale, elaborează standarde de calitate, instrumente de evaluare și asigură monitorizarea externă a programelor de educație extrașcolară. Indicatorii de succes la acest nivel vizează coerența legislativă, funcționalitatea mecanismelor de evaluare și existența unor date relevante privind rezultatele educației extrașcolare la nivel național.

Exemplu relevant: aprobarea unui regulament-cadru privind organizarea și evaluarea programelor de educație extrașcolară, aplicabil tuturor instituțiilor publice și private.

2. Nivelul local

La nivel local, implementarea CREÎE presupune adaptarea cadrului național la specificul comunităților. Organele locale de specialitate în domeniul învățământului exercită atribuții de coordonare, monitorizare și sprijin metodologic pentru instituțiile de educație extrașcolară, în conformitate cu competențele delegate prin legislația în vigoare.

Autoritățile administrației publice locale, în baza competențelor proprii privind finanțarea și administrarea serviciilor educaționale, asigură resursele financiare și logistice necesare și facilitează parteneriatele comunitare relevante.

Exemplu relevant: finanțarea de către APL a programelor extrașcolare de tip STEM, educație artistică sau sportivă, în parteneriat cu centre comunitare și ONG-uri.

3. Nivelul instituțional

La nivel instituțional, CREÎE este transpus direct în practica educațională curentă. Conducerea instituțiilor de educație extrașcolară integrează reperatele CREÎE în documentele de management și în cultura organizațională, asigurând orientarea activităților către dezvoltarea competențelor beneficiarilor.

Cadrele didactice și formatorii proiectează și implementează programe extrașcolare centrate pe competențe, utilizând metode interactive, învățare prin proiect și evaluare formativă. Succesul este reflectat în calitatea programelor, progresul demonstrabil al beneficiarilor și nivelul de satisfacție al acestora.

Beneficiarii și părinții devin parteneri activi ai procesului educațional, contribuind prin participare constantă și feedback la îmbunătățirea continuă a ofertei educaționale.

Exemplu relevant: introducerea portofoliului de competențe extrașcolare al elevului, utilizat pentru evaluarea progresului și orientarea educațională.

Concluzie. Planul-model de implementare a CREÎE, adaptat contextului normativ și instituțional al Republicii Moldova, oferă un cadru coerent, clar și evaluabil de responsabilizare a tuturor actorilor implicați. Corelarea responsabilităților cu indicatori de succes, termene de realizare

și riscuri asociate contribuie la consolidarea educației extrașcolare ca subsistem educațional strategic, orientat spre dezvoltarea integrală a beneficiarilor și spre coeziunea socială. Așadar:

- ✓ 2026–2027 – adoptare normativă și planificare,
- ✓ 2027–2028 – operaționalizare metodologică,
- ✓ 2027–2030 – implementare, extindere și monitorizare,
- ✓ 2026–2030 – aplicare continuă la nivel instituțional.

Responsabilitățile sunt distincte pe niveluri (central / local / instituțional).

Formulările sunt ajustate, astfel, încât:

- ✓ MEC → politici, reglementare, coordonare sistemică;
- ✓ ANACEC → standarde, evaluare externă, asigurarea calității;
- ✓ Organe locale de specialitate → coordonare, monitorizare, sprijin metodologic;
- ✓ APL → finanțare, administrare, parteneriate comunitare;
- ✓ Instituții extrașcolare → implementare pedagogică și managerială;
- ✓ Cadre didactice → proiectare și realizare a programelor pe competențe;
- ✓ Beneficiari/părinți → participare și feedback (fără atribuții administrative improprii).

RESURSE BIBLIOGRAFICE

ANEXE

Anexa 1

Tabel. Corelarea competențelor-cheie cu domeniile, rezultatele și activitățile educației extrașcolare

Competență-cheie	Domenii extrașcolare de referință	Competențe dezvoltate	Rezultate urmărite	Tipuri de activități extrașcolare	Instituții / Tipuri de lecții
1.Competențe de comunicare în limba română	Cultural-artistic / Civic-social	Expresie culturală, comunicare, creativitate	Exprimare artistică, sensibilitate estetică, identitate culturală; participare activă	Cerc de literatură, club de dezbateri, oratorie, teatru, jurnalism, podcast	Școli primare/gimnazii/liceu; Centre de creație; Biblioteci; Centre culturale; Cercuri literare; Cluburi de lectură; Lecții opționale
2.Competențe de comunicare în limba maternă și multilingvism	Cultural-artistic / Turistic-educativ	Comunicarea interculturală, creativitate, deschidere culturală	Identitate culturală, cooperare, deschidere internațională	Cluburi de limbi străine, traduceri, schimburi culturale, activități interculturale	Gimnazii/liceu; Centre de Limbă Străină; Centre de creație; Ateliere interculturale; Lecții opționale CLIL
3.Competențe STEM (matematică, științe, tehnologie, inginerie)	Științific-tehnic / Tehnico-aplicativ	Competențe STEM, gândire critică, abilități digitale	Gândire analitică, inovare, aplicarea practică a cunoștințelor	Robotică, programare, club de științe, experimente, mecatronică, modelare 3D	Școli primare/gimnazii/liceu; Centre STEM; Palatele Copiilor; Cluburi de robotică; Lecții opționale STEM; Cercuri științifice; Laboratoare practice
4.Competențe digitale (DigComp, AI literacy)	Tehnico-aplicativ / Media	Competențe digitale, creativitate tehnologică	Utilizare etică, sigură și creativă a tehnologiei	Grafică digitală, editare video, programare, cybersecurity, fotografie digitală	Gimnazii/liceu; Centre digitale; Palate ale Copiilor; Biblioteci; Club IT; Media lab; Lecții opționale TIC

5. competențe personale, sociale și de a învăța să înveți	Socio-educativ / Turistic-sportiv	Autoreglare, colaborare, învățare autonomă	Adaptabilitate, reflecție, proactivism	Leadership, autocunoaștere, orientare în carieră, drumeții, tabere, tehnici de învățare	Toate instituțiile școlare; Centre de tineret; Organizații de tineret; Cluburi de peer-education; Lecții psihopedagogice
6. competențe civice, juridice și de protejare a mediului	Civic-social / Ecologic	Competențe civice, sociale, cultură democratică; Competențe GreenComp	Participare activă, responsabilitate comunitară; conduită ecologică	Voluntariat, proiecte eco, consiliul elevilor, simulări democratice, cluburi juridice	Gimnazii/liceu; Centre ecologice; ONG-uri; Primării de tineret; Cluburi civice; Eco-cluburi; Lecții opționale de educație civică
7. Competențe antreprenoriale	Economic-practic / Social-comunitar	Inițiativă, gândire economică, creativitate socială	Spirit de întreprindere, planificare, inovație socială	Mini-companii, incubatoare de idei, târguri, proiecte sociale, fundraising	Gimnazii/liceu; Centre antreprenoriale; Palate ale Copiilor; Cluburi de afaceri; Lecții opționale de antreprenariat
8. Competențe de sensibilizare și expresie culturală	Cultural-artistic / Patrimoniu	Expresie cultural-artistică, identitate, creativitate	Sensibilitate estetică, valorizarea patrimoniului	Muzică, dans, pictură, teatru, fotografie artistică, design, folclor, expoziții	Școli de arte; Palate ale Copiilor; Gimnazii/liceu; Centre culturale; Ateliere creative

Tabel. Principiile specifice ale învățării în educație și învățământului extrașcolar

Principiile generale ale educației și învățământului extrașcolar:	Principiile specifice ale educației și învățământului extrașcolar (de formare instituțională):
<ol style="list-style-type: none"> 1. Principiul reflexiei: conștientizarea de către educabil a experienței proprii de viață. Axarea pe experiența proprie (emoțională, empirică) devine punctul de plecare în devenirea proprie. 2. Principiul interactivității: de la interacțiune la conștientizarea valorilor. Ideea Cheie a interactivității constă în aceea că procesul este tot așa de important ca și rezultatul. Formarea sistemului de valori stă la baza educației, nu însă interiorizarea simplă a normelor sociale. 3. Principiul autorealizării: constituirea propriei poziții în societate, transferul priorității inițiativei în sfera comportamentului social. Acest principiu presupune/ impune aplicarea numai a acelor forme și tehnologii care creează condiții pentru autorealizarea creativă a educabilului. Manifestând activism, educabilul obține realizarea conștientă a obiectivelor proprii sau propuse din exterior. 4. Principiul subiectivității: dezvoltarea capacităților educabilului de a conștientiza Eu-l propriu în raport cu lumea înconjurătoare; de a aprecia acțiunile proprii; de a prognoza consecințele acestor acțiuni; de a susține viziunile proprii; de a respinge influențele negative din exterior. 5. Principiul respectării drepturilor copilului și ale omului: copiii și tinerii au dreptul la participare, acces la informație, servicii educaționale. 6. Principiul orientărilor valorice: axarea mai mult pe componenta conținutală a educației, 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Principiul echității și al nediscriminării: serviciile sunt prestate indiferent de etnie, gen, religie, orientare politică, statut social, origine, studii, stare a sănătății etc. 2. Principiul abordării existențiale a personalității. 3. Principiul dezvoltării vocaționale a personalității. 4. Principiul orientării profesionale și ghidării în carieră. 5. Principiul învățării constructiviste a subiectului care se construiește pe sine. 6. Principiul parteneriatului social și al managementului: toate activitățile vor fi desfășurate în baza colaborării eficiente dintre sectorul public, privat și neguvernamental. 7. Principiul centrării pe valorile general-umane, naționale și democratice. 8. Principiul diferențierii și individualizării demersului educațional. 9. Principiul corelării intereselor individuale ale beneficiarului cu cele ale societății. 10. Principiul creativității. 11. Principiul unității educației și autoeducației. 12. Principiile învățării și educației extrașcolare stabilesc cadrul metodologic pentru proiectarea și implementarea programelor extrașcolare, ghidând procesul educațional astfel încât să fie incluziv, motivant, interactiv și orientat spre formarea valorilor civice, culturale și sociale, precum și a competențelor digitale, antreprenoriale și socio-

<p>pe cultivarea valorilor, ca: „om”, „viață”, „natură”, „societate”, „dragoste”, „stimă” etc.</p> <p>7. Principiul acceptării copilului/ elevului ca individualitate: acceptarea particularităților și capacităților individuale ale copiilor. Copilul/ elevul este privit ca subiect al actului educațional.</p>	<p>emoționale ale beneficiarilor.</p>
--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	---------------------------------------